

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1962:25

SOLU
1962:25X

Finansdepartementet

**REVIDERAD
NATIONALBUDGET
FÖR ÅR 1962**

WITH A SUMMARY IN ENGLISH

Stockholm 1962

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1962

Kronologisk förteckning

1. Skogstillgångarna i Jämtlands län. Idun. 100 s. + 1 utvikskarta. S.
2. Yrkesutbildningen på trädgårdsområdet. Statens Reproduktionsanstalt. 71 s. Jo.
3. Totalförsvarets personalfrågor. Beckman. 305 s. Fö.
4. Arbetsuppgifter och utbildning för viss sjukvårdspersonal. Beckman. 165 s. I.
5. Vidgad vuxenutbildning på gymnasiestadiet. Kihlström. 116 s. E.
6. Statsbidrag till enskild väghållning, m. m. Idun. 92 s. K.
7. Kommunal beredskap. Idun. 198 s. I.
8. Finansplan för budgetåret 1962/63 samt Preliminär nationalbudget för år 1962. Marcus. XXIII + 61 s. Fi.
9. Städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten. Kihlström. 259 s. Fi.
10. Svensk ekonomi 1960—1965. Idun. 220 s. Fi.
11. Svensk ekonomi 1960—1965. Bilagor 1—5. Idun. 296 s. Fi.
12. Aspekter på utvecklingsbiståndet. Idun. 268 s. U.
13. Skärpta regler för rusdrycksinköp. Idun. 125 s. Fi.
14. Atomansvarighet II. Idun. 205 s. Ju.
15. Den allmänna näringslagstiftningen. Idun. 212 s. H.
16. Korrespondensundervisningen inom skolväsendet. Tryckeribolaget Värmlands Folkblad, Karlstad. 141 s. E.
17. Arbetstidsförkortningens omfattning och utläggning. Idun. 141 s. S.
18. Automatisk databehandling inom folkbokförings- och uppbördsväsendet. Del II. Idun. 87 s. Fi.
19. Utlandssvenskars deltagande i allmänna val. Idun. 50 s. Ju.
20. Nedre justitierevisionens arbetsorganisation. Idun. 84 s. Ju.
21. Kommunalt stöd åt studerande från utvecklingslänerna. Kihlström. 35 s. I.
22. Samhällsfarlig asocialitet. Idun. 232 s. I.
23. Försvarets tandvård. Idun. 100 s. Fö.
24. Expropriation för sanering av historiskt eller kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Marcus. 45 s. Ju.
25. Reviderad nationalbudget för år 1962. Marcus. IV + 52 s. Fi.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1962:25

Finansdepartementet

REVIDERAD
NATIONALBUDGET
FÖR ÅR 1962

WITH A SUMMARY IN ENGLISH

STOCKHOLM 1962

ISAAC MARCUS BOKTRYCKERI AKTIEBOLAG

STATENS OFFENTLIGA FÖRVALTNING

Reviderad utgåva

REVIDERAD

NATIONÄLBUDGET

FÖR ÅR 1962

WITH A SUMMARY IN ENGLISH

STOCKHOLM 1962

STATENS MÅNDESBOKFÖRVALTNING

Innehåll

<i>Table of Contents in English</i>	iv
<i>Reviderad nationalbudget för 1962</i>	
I. <i>Översikt</i>	2
II. <i>Produktionen och arbetsmarknaden</i>	11
1. <i>Produktionen</i>	11
2. <i>Arbetsmarknaden</i>	13
III. <i>De enskilda konsumenternas ekonomi</i>	18
1. <i>De disponibla inkomsterna</i>	18
2. <i>Konsumentpriserna</i>	20
3. <i>Konsumtionsvolymen</i>	21
IV. <i>Investeringarna</i>	23
1. <i>Utgångspunkter och metoder</i>	23
2. <i>Delkalkyler på viss byggnadsverksamhet</i>	23
3. <i>Beräkningar över hela investeringsverksamheten</i>	25
V. <i>Kreditmarknaden</i>	34
1. <i>Utvecklingen på kreditmarknaden 1961</i>	34
2. <i>Utvecklingen på kreditmarknaden 1962</i>	34
VI. <i>Den offentliga verksamheten</i>	38
1. <i>Allmänt</i>	38
2. <i>Staten</i>	38
3. <i>Kommunerna</i>	40
Tillägg: <i>Den internationella ekonomiska utvecklingen</i>	41
<i>Summary in English</i>	43
<i>Tabellförteckning</i>	52
<i>List of Tables in English</i>	53

Contents

<i>Table of Contents in Swedish</i>	III
<i>Revised National Budget for 1962</i>	
I. <i>Summary and Conclusions</i>	2
II. <i>Production and Labour Market</i>	11
1. Total production	11
2. Labour market situation	13
III. <i>Income and Expenditure of Private Households</i>	18
1. Disposable income	18
2. Consumer prices	20
3. Volume of consumption	21
IV. <i>Investment</i>	23
1. Methods	13
2. Building activity in the regulated sector (excl. housebuilding)....	23
3. Investment development in various sectors	25
V. <i>The Credit Market</i>	34
1. The credit market in 1961	34
2. The credit market in 1962	34
VI. <i>Public Finances</i>	38
1. General	38
2. Central Government	38
3. Municipalities	40
Appendix: International Economic Developments.....	41
<i>Summary in English</i>	43
<i>List of Tables in Swedish</i>	52
<i>List of Tables in English</i>	53

Reviderad nationalbudget för år 1962

Föreliggande reviderade nationalbudget för 1962 har utarbetats inom finansdepartementets ekonomiska avdelning under ledning av dess chef, fil. lic. Gösta Rehn, och har tidigare publicerats i Kungl. Maj:ts proposition nr 150 (bihang C). Den bygger på material som erhållits från olika fackdepartement samt andra statliga verk och institutioner. Vidare har utredningsrådet hört. Dess ledamöter bär dock inget ansvar för nationalbudgetens utformning och bedömningar.

Arbetet har denna gång drivits i särskilt nära kontakt med konjunkturinstitutet, som samtidigt färdigställt senaste numret av sin kvartalsskrift. Texten har i vissa avsnitt kunnat koncentreras till ett referat av de till stor del gemensamt utarbetade redogörelser som föreligger i den nyss utkomna konjunkturrapporten. Kapitel IV, Investeringarna, har dessutom i huvudsak författats av förste aktuarie Å. Tengblad och forskningssekreterare Gudrun Norstedt, konjunkturinstitutet.

Vissa nytillkommande informationer har emellertid kunnat inarbetas här, varför framställningen och slutsatserna på några punkter skiljer sig från konjunkturinstitutets. Nytillkommet är främst följande: fullständiggade uppgifter om löneuppgörelserna (konjunkturinstitutet hade huvudsakligen endast LO-SAF-uppgörelsen för industrin att bygga på) jämte därmed sammanhängande beräkningar rörande totala nominella inkomstsumman för hushållen, priserna, realinkomsterna, konsumtionen, statsinkomsterna och statsutgifterna; nya beräkningar även i övriga avseenden rörande statsbudgeten och den statliga verksamheten i anslutning till i kompletteringspropositionen framlagt material; det penningpolitiska läget efter räntesänkningen; länsarbetsnämndernas bedömning av arbetsmarknadsläget jämte prognoser för sommarhalvåret och delvis därutöver; regeringens och vederbörande myndigheters senaste ställningstaganden ifråga om igångsättning av bostads- och andra byggen under återstoden av året. Visst material, som visserligen framkommit så tidigt att det kunnat införas i konjunkturrapporten, har dessutom hunnit något mera analyseras med avseende på sin innebörd; detta gäller främst investeringsenkäten, som synes ha påverkats av betalningsförskjutningar i samband med omsättningsskattens höjning på ett i någon mån överraskande sätt. Hänsyn har slutligen kunnat tas till under hand inhämtade upplysningar om marknadsutvecklingen på olika områden m. m.

I. Översikt

Vid några tidigare tillfällen har försörjningsbalansen upplagts som en studie av *tendenser* i fråga om efterfrågeutvecklingen, ställda i relation till det sannolika utrymmet för ökad produktion. Man har då i princip kunnat komma fram till en bristande jämvikt: om den förhandsberäknade efterfrågan överskred den tänkbara tillgången på varor och tjänster förelåg ett efterfrågeöverskott, ett inflationsgap. I motsatt fall har man kunnat tala om ett deflationsgap med risk för arbetslöshet. Med hänsyn till de stora felmarginaler som oundvikligen föreligger i dessa beräkningar har bedömningen av det samhällsekonomiska balansläget och konjunkturutsikterna givetvis inte baserats enbart på den framräknade skillnaden mellan total tillgång och efterfrågan utan även på ett mera detaljerat studium av förhållandena på olika delområden, initierade omdömen om läget och utvecklingstendenserna och mera kvalitativa konjunkturindikatorer, som kunnat tydas som tecken på över- eller underskott i efterfrågan på arbetskraft, varor eller krediter. Endast om de olika informationskällorna och bedömningsmetoderna klart pekar åt ett och samma håll, mot inflations- eller deflationstryck, kan ett »gap» mellan förutberäknad tillgång och förutberäknad efterfrågan — även om det i och för sig är av begränsad storlek — presenteras som det siffermässigt sammanfattande uttrycket för en sådan konjunkturtendens i ena eller andra riktningen.

Under alla förhållanden måste ett efterfrågeöverskott (eller -underskott) i verkligheten utjämnas på ett eller annat sätt. Summan av alla köp (»efterfrågan») är ju identisk med summan av alla försäljningar (»tillgång»). Om ett efterfrågeöverskott anges, har detta således endast den innebörden att man t. v. inte kan säga på vilket sätt den ofrånkomliga likheten skall skapas. Det kan ske genom ökad import på basis av krediter eller förbrukning av valutareserver, genom lagerminskning eller genom prisstegringar, varvid dock risken är att därigenom framkallade vinster eller inkomstkrav i nästa omgång ger upphov till nya efterfrågeöverskott. Balansbristen kan också upphävas genom motverkande ekonomisk-politiska åtgärder. När dessa åtgärder hunnit beslutas före publiceringen av nationalbudgeten har försörjningsbalansen kunnat presenteras i dubbel upplaga: dels som en beräkning av efterfrågeöverskottet (eller -underskottet), dels som en översikt av de förhållanden som skapas genom åtgärderna för dettas eliminering.

Den försörjningsbalans som återges i tabell 1 på sid. 6 är av den sistnämnda typen. Inom olika delar av vårt lands ekonomi härskar f. n. omväxlande expansiva och kontraktiva tendenser, över- eller underskott av efterfrågan i förhållande till tillgången på varor och arbetskraft. Huruvida en summering av dessa tendenser slutar i ett totalt över- eller underskott blir

till stor del beroende på vilkendera av i och för sig rimliga metoder som användes; även med hänsyn till felmarginalerna på alla de punkter där vår kunskap är ofullkomlig skulle presentationen av en sammanfattningssiffra utvisande en skillnad mellan total tillgång och total efterfrågan inte ha något informationsvärde. Å andra sidan har då inte heller den i tabellen uppvisade likheten mellan tillgång och efterfrågan något sådant värde i och för sig, då den avstämts just på detta sätt. Vad tabellen visar är istället det *sätt*, på vilket man med för dagen föreliggande kunskap om den sannolika utvecklingen får tänka sig att den ofrånkomliga likheten mellan tillgångarna och tillgångarnas användning skall komma att se ut. Tabellen avser således att visa *å ena sidan* hur användningen av varor och arbetskraft skall komma att fördela sig på de olika delområdena under inflytande av föreliggande efterfrågetendenser och statsmakternas åtgärder, *å andra sidan* hur produktion och import skall komma att utveckla sig, dels med hänsyn till föreliggande kapacitet på de områden, där efterfrågan är så stor att produktionsökningen blir maximal, dels med hänsyn till att otillräcklig efterfrågan på andra områden i viss mån hämmar produktionsökningen — allt kompletterat med den importutveckling som marknadsförhållandena gör sannolik.

Det väsentligaste konstaterandet om den samhällsekonomiska balansen 1962 är således att det inom ramen för ett relativt balanserat totalläge föreligger olikriktade tendenser på olika delområden. Vid en mera harmonisk överensstämmelse mellan efterfrågan och möjligheterna att tillgodose denna skulle den totala produktionen kunnat stiga något mera än som nu kan förutsättas.

Fortfarande är bristen på lämplig arbetskraft den mest hämmande faktorn för produktionsökningen inom stora delar av industrin. Både den sedan länge starkt expanderande verkstadsindustrin, den kemisk-tekniska industrin och flera branscher bland konsumtionsvaruindustrierna hämmas alltjämt av en markerad brist på särskilt yrkesarbetare, ofta även tekniker och annan arbetskraft. På många håll gäller detsamma om handeln, transportväsendet och olika grenar av den offentliga verksamheten. Inom många områden i landet kommer under sommarhalvåret byggnadsverksamheten att hållas tillbaka av samma anledning. Inom de delar av näringslivet som gemensamt kan kallas råvarubetonade exportindustrier jämte det därtill anknutna skogsarbetet får man däremot förutse ett visst arbetskraftsöverskott. När det gäller industri- och gruvföretagen behöver detta inte väntas framkalla några direkta avskedanden utan t. v. ett visst underutnyttjande av redan anställd arbetskraft jämte begränsning av nyanställningarna i förhållande till den spontana avgången. Inom skogsarbetet kan en viss ökning av arbetslösheten tänkas uppstå, vilken endast kan avhjälpas genom flyttning till andra områden eller särskilt anordnad sysselsättning i beredskapsarbeten eller omskolning. En väntad nedgång i den industriella byggnadsverksamheten skulle också kunna framkalla ökad arbetslöshet bland byggnadsarbetarna under nästa vinters lågsäsong, om inte särskilda åtgärder vidtoges för att öka byggandet för andra ändamål. Inom vissa delar av landet måste ändå ett visst överskott

på arbetskraft väntas framträda och medföra en något ökad arbetslöshet, ifall inte överflyttning snabbt kan ske till de allttjämt expansiva områdena.

Vid beräkningen av produktionsökningen 1962 har förutsatts dels att åtgärder skall komma till stånd för ökning av byggnadsverksamheten, så att nedgången i industribyggandet uppväges, dels att erforderlig omflyttning skall genomföras i sådan omfattning att sysselsättningsgraden blir praktiskt taget lika hög som förra året (dvs. att sysselsättningen stiger i takt med ökad tillgång på arbetskraft) och att produktionsbortfallet i förhållande till ett teoretiskt maximum blir obetydligt. Det gäller närmast ett visst underutnyttjande av den ökade kapaciteten inom skogsindustrier, järnverk och gruvor.

Det är emellertid tydligt att en ännu mer påskyndad överflyttning från överskottsområden — särskilt de delar av Norrland, där ett rent strukturellt arbetskraftsöverskott tenderar att uppkomma genom befolkningsutvecklingen tillsammans med en snabbt pågående rationalisering inom bl. a. skogsarbetet — skulle kunna ge ett värdefullt bidrag till en produktionsökning inom det övriga näringslivet, bl. a. inom de exportföretag som för närvarande är mest framåtgående.

Så länge expansionen inom väsentliga delar av näringslivet och den offentliga verksamheten allttjämt hämmas av arbetskraftsbristen måste den ekonomiska politiken hållas stram. Både penning- och finanspolitiken har visserligen i anslutning till den bedömning som redovisades i finansplanen och den preliminära nationalbudgeten kunnat lättas något i år. Det generella balansläge, som beräkningarna i denna nationalbudget utgår ifrån, baseras emellertid på förutsättningen att statsfinanserna inte försvagas med mer än några hundra miljoner kronor mellan 1961 och 1962. De åtgärder som vidtas för att öka sysselsättningen är i övrigt selektiva i den meningen, att de koncentreras till den byggnadsverksamhet som styres genom igångsättningstillstånd eller (på vissa orter) drives under inflytande av lokala samarbetsnämnder. De kan alltså avvägas med hänsyn till länsarbetsnämndernas bedömning av tillgången på arbetskraft på de olika orterna. Härtill kommer den likaledes selektiva överflyttningen och omskolningen av arbetskraft från överskottstill bristområden.

Det är tänkbart att ett mera generellt förändrat läge uppstår mot slutet av detta år och under nästa kalenderår. Å ena sidan kan man vänta sig att de ovannämnda exportbranscher, som för närvarande inte helt kan utnyttja sin starkt stigande produktionskapacitet, kommer att kunna öka sin avsättning på ett markerat sätt i samband med att en pågående lagerminskning hos kunderna bytes i en mera normal eller stigande lagerutveckling. Å andra sidan finns tecken som tyder på att den förut mest expansiva exportbranschen, verkstadsindustrin, ej längre skall ha samma goda marknadsförhållanden som hittills; överkapacitet har uppstått eller håller på att uppstå i en rad industrigrenar, vilket kan väntas dämpa investeringsviljan och därmed avsättningen av verkstadsprodukter. Risker att dessa tendenser skulle övergå i

en allvarligare konjunkturedgång inom de länder som utgör de för oss viktigaste exportmarknaderna nästa år reduceras dock av den trendmässiga industriella expansion, som några av Europas länder är i färd med att genomföra på basis av ett allttjämt existerande befolkningsöverskott i jordbruket; sannolikt skulle en konjunkturförsämring också komma att motverkas av medvetna motåtgärder i form av utvidgade offentliga investeringar och militärutgifter.

Även inom vårt eget land tycks investeringskonjunkturen för närvarande kulminera. Industrins byggnads- och anläggningsverksamhet synes ha passerat ett maximum för att sjunka under årets lopp, bortsett från säsongvariationer. Maskininvesteringarna, som i tiden följer något efter byggena, blir dock även i år större än föregående år, ehuru stegringen blir mera begränsad. De visserligen något osäkra uppgifter om halvårsfördelningen, som kunnat erhållas ur investeringsenkäterna, pekar på uppgång mellan vår- och hösthalvåret 1961 men nedgång från vår till höst i år. Till stor del genomförs industrins större investeringar enligt långsiktiga planer, men dels är de ändå åtminstone delvis påverkbara även av kortsiktiga förhållanden, dels är det naturligt att tänka sig att den starka ökning av industriinvesteringarna som nu ägt rum — sammanlagt ca 80 procent på fem år — skall följas av en något lugnare period, helst som den även i vårt land tills vidare medfört en viss överkapacitet ej endast inom skogsindustrier och järnverk utan även på andra håll. Till bilden hör även att lönestegringarna tillsammans med den internationella prisutvecklingen torde ha börjat nedpressa vinstmarginalerna, särskilt för exportindustrierna och för de importkonkurrerande näringarna. Det är känt att industrins allmänna likviditet har reducerats under senare år. Investeringarna torde därför i fortsättningen mer än hittills få finansieras på den småningom utvidgade kapitalmarknaden istället för genom självfinansiering. Hur denna nya situation återverkar på investeringsvolymen återstår att se: å ena sidan den dämpande effekten av minskade vinstmarginaler och minskad likviditet, å andra sidan den stimulerande effekten av lägre räntenivå och mindre restriktioner mot upplåning. Enligt långtidsutredningens bedömning, som i detta avseende innebär en uppjustering av industriföretagens egna prognoser för att ge bättre överensstämmelse mellan investeringarna och de mera optimistiska prognoserna för avsaluproduktionen, skulle man ha att räkna med en fortsatt ökning av industrins investeringsvolym under de närmaste åren. Ökningen skulle dock gå i långsammare takt än hittills. Medan den antagna investeringsökningen 1960—1965 skulle utgöra ca 40 procent, har ökningen på de två åren 1960—1962, om vår på investeringsenkäten baserade beräkning för 1962 antas hålla, redan utgjort ca 25 procent. En paus i uppgången vore naturlig även om man till 1965 skulle komma fram till den av långtidsutredningen förutsedda nivån.

Vad som senast sagts innebär närmast ett påpekande av risken att innevarande års dämpning av en överkonjunktur skulle övergå till en mera allmän konjunkturförsvagning kring och efter nästa årsskifte. Att denna verkligen

kommer att inträffa är något som man inte för dagen kan uttala något säkert omdöme om. De indikatorer som ger mer eller mindre användbara antydningar om utvecklingen på längre sikt måste emellertid följas med uppmärksamhet så att eventuella motåtgärder, utöver de redan beslutade kan vidtagas snabbt. Ett frisläppande av investeringsfonderna kommer bl. a. i fråga liksom även en ytterligare lättnad i kreditrestriktionerna. För dagen gäller under alla omständigheter att det är önskvärt med fortsatt återhållsamhet med byggen och andra investeringar under sommarhalvåret och att varje förskjutning av efterfrågan på arbetskraft fram mot nästa vinter är balansfrämjande och därmed antagligen produktionsökande, samtidigt som pris- och löneglidningen därmed motverkas.

För innevarande år jämfört med fjolåret synes den samhällsekonomiska balansen kunna karakteriseras på följande sätt: på efterfrågesidan en något dämpad industriell investeringskonjunktur och starkt minskad lagerinvestering i kombination med en stark ökning av andra offentliga och privata investeringar, en något mer än normal ökning av både offentlig och privat konsumtion och av exporten; på tillgångssidan en något mindre än maximal ökning av produktionen jämte en importökning som ungefär innebär jämvikt i bytesbalansen eller t. o. m. tillåter någon ökning av valutareserven.

Det sagda avser den realekonomiska utvecklingen. Årets ovanligt starka avtalsmässiga lönehöjningar innebär också en kostnadsinflation, som torde medföra en prisstegring med åtminstone tre procent utöver omsättnings-skattehöjningen.

Här följer en genomgång av de särskilda delposterna i försörjningsbalansen i form av referat av respektive delkapitel.

Tabell I: 1. Reviderad försörjningsbalans för 1962

Miljoner kronor i 1961 års priser

	1961 milj. kr.	Förändring 1961—1962		Prel. NB
		milj. kr.	procent	
<i>Tillgång</i>				
Bruttonationalprodukt	74 900	+ 2 900	+ 4	+ 3,7
Import	15 100	+ 900	+ 6	+ 5
Summa tillgång	90 000	+ 3 800	.	
<i>Efterfrågan</i>				
Privat bruttoinvestering	14 100	+ 300	+ 2	0
Statlig bruttoinvestering	5 200	+ 400	+ 8	+ 5
Kommunal bruttoinvestering	4 400	+ 550	+ 13	+ 10
Lagerökning	1 200	— 600	.	(— 100)
Privat konsumtion	40 400	+ 1 500	+ 4	+ 3,5
Statlig konsumtion	3 900	+ 200	+ 5	+ 5
Kommunal konsumtion	5 700	+ 350	+ 6	+ 6
Export	15 200	+ 1 100	+ 7	+ 6
Summa efterfrågan	90 000	+ 3 800		

Efterfrågesidan (användning).

De privata investeringarna (se kapitel IV, sid. 23). Enligt vad som kan utläsas ur vårens investeringsenkät samt uppgifterna om givna eller sannolika igångsättningstillstånd skulle byggnadsverksamheten för privata industriella ändamål komma att sjunka med några procent. Detsamma gäller kraftverksbyggena medan däremot handelns byggen synes fortsätta en kraftig ökning. Industri- och kraftverksbyggena skulle emellertid uppvisa en relativt markerad nedgång mot årets slut. Därför har vederbörande myndigheter medgivit att under andra kvartalet ge igångsättningstillstånd för bostäder i förskott på basis av 1962/63 års låneram (dispenser) i så stor omfattning som det tekniska och administrativa planeringsläget i praktiken tillåter, när det gäller sådana byggen som kan väntas ha sitt maximala arbetskraftsbehov under nästa vinter. Här förutsattes även en ökning av igångsättningen av bostadsbyggen ske under tredje kvartalet, så att (i flerfamiljshus) sammanlagt 6 000 lägenheter mer än förra året kommer i gång i år. Medräknat normal ökning med ca 3 procent i reparationer och underhåll skulle härigenom för privata byggen den totala investeringsvolymen under 1962 komma att stiga med ca 150 miljoner kronor eller två procent.

Övriga investeringar inom privat industri, huvudsakligen maskiner och dylik utrustning synes mellan 1961 och 1962 komma att öka med över 100 miljoner eller ca 5 procent. De privata kraftverkens maskininstallationer skulle däremot sjunka med några tiotal miljoner. Inom det enskilda näringslivet i övrigt kan detta slags investeringar väntas öka med ett hundratal miljoner. Detta gör 150 à 200 miljoner eller 2 à 3 procent.

Totalt — inklusive reparationer och underhåll — synes alltså de privata investeringarna öka med omkring 300 miljoner eller 2 procent. Enkätresultaten (se kap. IV) har här grovt korrigerats med hänsyn till den missvisning som synes ha uppstått genom tidigareläggning av betalningar före omsättningsskattens höjning. Totalt har ökningen uppjusterats ca 100 miljoner.

Sammanfattningsvis kan alltså konstateras att byggnadsverksamheten, bortsett från bostadsbyggena som i stället systematiskt ges ökat utrymme snarast sjunker något i volym och ännu mer ifråga om arbetskraftsåtgång, och att övrig investeringsverksamhet visserligen fortsätter att öka något men i minskad takt. I båda fallen skulle en nedgång vara att vänta mot slutet av året, då istället verkan av de ökade bostadsbyggena sätter in.

Statliga och kommunala investeringar. De enkäter som under våren gjorts hos kommuner och statliga myndigheter ifråga om sannolika medelsåtgången i dessas investeringsverksamhet pekar på en betydande uppgång gentemot förra året, då särskilt de statliga investeringarna hölls tillbaka. Verkställandet under 1962 av de arbeten och leveranser av utrustning av olika slag som frivilligt eller ofrivilligt uppsköts under 1961 medför en ökad belastning på investeringsanslagen. De statliga industribolagen, särskilt ASSI och LKAB, genomför för närvarande stora utbyggnadsprogram medan de affärsdrivande verken fortsätter ungefär som förut. De militära investeringarna ökas

med ett par hundra miljoner kronor, till stor del på grund av förseningar förra året. — Kommunerna utvidgar sin del av bostadsbyggandet och ökar även de så kallade följdinvesteringarna inom förvaltning, sjukvård, skolor, kyrkor, vägar, gator, vatten och avlopp. — Totalt synes ökningen för staten bli 400 miljoner varav 100 miljoner för byggen och anläggningar. Kommunerna skulle öka med 500 å 600 miljoner kronor. Procentuellt gör detta 8 procent för staten och 12 procent för kommunerna. Trots allt synes denna ökning kunna genomföras vid en relativt begränsad ökning av den kommunala upplåningen tack vare årets stora inkomstillskott i form av skatteavräkning.

Totalt skulle de *fasta bruttoinvesteringarna* på detta sätt öka med 1 200 å 1 300 miljoner eller 5 procent. För byggnadernas del skulle ökningen vara ca 750 miljoner eller likaledes 5 procent, medan resten faller på maskiner, transportmedel osv., allt i 1961 års priser och inklusive en trendmässig ökning av utgifterna för reparationer och underhåll. Beräkningen inkluderar effekten av de åtgärder som intill den 18 april beslutats eller ställts i utsikt (ökad igångsättning av bostadsbyggen under tredje kvartalet) för att motverka den nedgång i sysselsättningen som skulle kunna befaras mot slutet av året på de områden där denna påverkas av industrins och kraftverkens byggnadsverksamhet.

Lagerinvesteringarna. Vid den allmänna expansion som förutses för industrins och handelns aktivitet under 1962 skulle man ha haft att förvänta en lagerökning på ca 800 miljoner kronor, inklusive varor under arbete. Skogsindustrierna syftar emellertid till att minska sina färdigvarulager med närmare ett par hundra miljoner kronor. Även på en del andra håll anses lagren delvis vara i överkant. Å andra sidan kan en viss ofrivillig lagerökning väntas här och var. Den totala lagerökningen antas här bli 600 miljoner. Då fjolårets lagerökning var 1 200 miljoner innebär detta alltså även en nedgång med 600 miljoner.

Den privata konsumtionen. (Kap. III, sid. 18) Inkomstutvecklingens huvudkomponenter har beräknats enligt följande: Avtalsmässig löneökning 7 1/2 procent (f. å. 5 procent), löneglidning 2 procent (2 1/2), ökad sysselsättningsvolym för löntagare 1 procent (1 1/2), överflyttning från låg- till höglöneområden 1/2 procent (1/2), bortfall av föregående år utbetalda belopp i samband med övergång från SPP till ATP — 1/2 procent (— 1/2), ökning av arbetsgivarnas avgifter till ATP m. m. 0,7 procent (0,7), effekt på lönesumman för kalenderåret av att höjningarna inträffar senare än 1 januari — 0,3 procent (0). Både inkomstsumman för löntagare, lönenivån före skatt under respektive kalenderår som helhet, och lönekostnaden per timme för arbetsgivaren när avtalen helt slagit igenom, jämfört med läget ett år tidigare, skulle på detta sätt komma att stiga med ungefär 10 procent. Om hänsyn sedan tages även till jordbrukarnas inkomstökning, som på grund av försämring av skogsinkomsterna begränsas till 5 procent, samt ett schablonmässigt antagande om likartad ökning för övriga företagare, ökade folkpensioner, bortfall av sparpremier m. m. erhålles för kalender-

året en ökning av den totala inkomstsumman med 9 procent (f. å. 9). Siffran reduceras genom skatten på inkomstökningen, men ökas genom reduktion av skattesatserna, höjning av barnbidragen m. m., så att den efter skatt disponibla inkomsten synes stiga med 10 procent (f. å. 8).

Att lönerna stiger åtskilligt mer än den sannolika produktivitetsökningen, särskilt på områden där lönekostnaderna torde återverka relativt kraftigt på priserna, medför tillsammans med effekten av gällande regler för jordbrukets prissättning och en viss ökning av importpriserna att konsumentpriserna får väntas stiga mer än tre procent utöver vad höjningen av omsättningsskatten medförde. Om man räknar en något mindre effekt på årsgenomsnittet skulle dock prisstegringen mellan kalenderåren 1961 och 1962 bli ca 5 procent och realinkomstökningen för hushållen $4\frac{1}{2}$ å 5 procent. Konsumtionsvolymen får då väntas stiga med nära 4 procent eller 1 500 miljoner kronor räknat i 1961 års priser. Detta skulle vara något mindre än förra året även om man korregerar för den missvisning i de föreliggande beräkningarna som framkallas av att 1960 års konsumtion kom att bli särskilt låg på grund av efterverkningarna av oms-rushen.

Den offentliga konsumtionen. På basis av gällande utgiftsbudgeter, realekonomiskt grupperade, stiger utgifterna för statens löpande verksamhet — bortsett från prisstegringar och lönestegringar för de anställda — med 200 miljoner eller 5 procent. Motsvarande siffra för kommunerna blir 350 miljoner eller 6 procent. Väsentligen gäller det här en ökning av antalet anställda inom skolväsen, universitet och forskning, sjukvård, fångvård m. m.

Exporten. De studier av exportutsikterna som genomförts av kommerskollegium och konjunkturinstitutet tyder på en ökning av exportvolymen med så pass mycket som 7 å 8 procent eller 1 100 miljoner; genom prisfall blir dock inkomstinflödet ca 2 procent mindre. Prognosen baseras dels på enkäter hos exportörerna, dels på beräkningar utifrån andra länders uppskattningar av sin produktions- och importutveckling. — Man räknar ej endast med att verkstads- och fartygsexporten skall fortsätta att stiga utan även att skogs- och järnindustriernas produkter skall uppnå ökad avsättning i samband med en omsvängning i lagerecykeln i de viktigaste länderna. Det må framhållas, att de svårigheter som de råvarubetonade exportindustrierna mött mera innebär att avsättningen ej omedelbart kunnat följa den starkt ökade kapaciteten än en egentlig nedgång i försäljningarna.

Tillgångssidan

Bruttonationalprodukten. De beräkningsförsök som redovisas i kap. II, och som kommenterats i första delen av detta kapitel pekar på en ökning som noga räknat skulle uppgå till 3,8 procent eller 2 900 miljoner i 1961 års penningvärde. Vid fullt utnyttjande av den tillgängliga arbetskraften och normalt fortskridande produktivitetsökning skulle man kunnat räkna med drygt 4 procent. Skillnaden faller givetvis inom de felmarginaler som i alla händelser föreligger; den får dock symbolisera de produktionsstörningar som förekommer i dagens splittrade konjunkturläge.

Importen. De importberäkningar som kommerskollegium och konjunkturinstitutet sökt genomföra, på grundval dels av enkäter om marknadsläget, dels ett studium av sambandet mellan den ekonomiska aktiviteten och importbenägenheten pekar på en volymökning med 6 procent eller 900 miljoner. Siffran hör till de osäkraste bland försörjningsbalansens huvudposter.

I översiktstabellen sid. 6 har för jämförelses skull även inlagts de procentuella förändringssiffror som begagnades i den preliminära nationalbudgeten. I fråga om utfallet tidigare år hänvisas till konjunkturinstitutets senaste kvartalsskrift.

II. Produktionen och arbetsmarknaden

1. Produktionen

Utgående från en beräknad sysselsättningsökning på ca 1 procent och en med ledning av utvecklingen under 1950-talet antagen produktivitetstegring på ca 3 procent angavs utrymmet för den totala produktionens ökning i den preliminära nationalbudgeten till ca 4 procent 1961—1962. Detta summariska betraktelsesätt torde gälla också i dag. Liksom i den preliminära nationalbudgeten bör det dock understrykas att efterfrågeutvecklingen har avmattats på en del väsentliga områden, varför det inte förefaller troligt att hela denna produktionsökning verkligen kommer att uppnås.

För produktionsutsikterna inom *industrin* redogörs utförligt i konjunkturinstitutets senaste kvartalsrapport. Den totala industriproduktionens ökning 1961—1962 anges där till 3 1/2 procent. Att ökningen väntas bli mindre än både 1960 och 1961 är främst förorsakat av produktionsminskningar inom skogsindustrierna och järnmalmsbrytningen samt av en lägre expansionstakt inom järn- och stålverken. Den för i år angivna ökningen är också 1/2 procentenhet lägre än som förutsågs i den preliminära nationalbudgeten. Industriförbundets produktionsindex har under de fyra månader som blivit kända sedan den preliminära nationalbudgeten utarbetades legat endast 2 procent högre än ett år tidigare. Det är med hänsyn till lagerställningen inom de industrier som drabbats av avsättningssvårigheter knappast troligt att ens en kraftig ökning av avsättningen skall komma att följas av någon mera markerad produktionsökning annat än med avsevärd eftersläpning.

Elkraftsproduktionen kan med ledning av uppgifter från centrala driftledningen beräknas bli ca 7 procent större i år än i fjol. En närmare beskrivning av utvecklingen inom *byggnads- och anläggningsverksamheten* lämnas i kapitel IV. Enligt de där presenterade kalkylerna väntas bruttoinvesteringar i byggnader och anläggningar stiga med närmare 5 1/2 procent 1961—1962. *Jordbrukets* produktionsvolym (mätt som bidraget till bruttonationalprodukten, dvs. total produktion minus inköpta förnödenheter) väntas enligt jordbruksnämndens reviderade beräkningar — under antagande av normal väderlek — stiga med ca 1 1/2 procent från 1961 till 1962. Avverkningarna inom *skogsbruket* synes i början av innevarande år ha varit av normal omfattning. Orsaken härtill är inte att industrins avsättningsläge förbättrats utan snarare de ovanligt gynnsamma huggningsförhållanden som i vinter rått i stora delar av landet. Utvecklingen är dock mycket svårbedömbär, speciellt ifråga om avverkningarna under nästa vinterhalvår. Med led-

ning av nu tillgängliga uppgifter förutser skogsstyrelsen en nedgång i skogsbrukets bidrag till bruttonationalprodukten med ca 4 procent 1961—1962.

Den förutsedda utvecklingen på tjänstesidan avviker inte från de prognoser som ställdes i den preliminära nationalbudgeten. — Som mått på *statens och kommunernas verksamhet* används förändringen av löneposten vid oförändrat löneläge (med andra ord arbetskraftsvolymen) i den sammanlagda statliga och kommunala konsumtionen. Utgående från föreliggande utgiftsplaner kommer man till en ökning med 6 procent från 1961 till 1962. Genom tillskott av nya lägenheter beräknas de tjänster, som bostäderna kan sägas producera i form av *bostadsnyttjande*, öka med 4 1/2 procent. *Handelns och samfärdselns* bidrag till bruttonationalprodukten antas stiga med ca 4 procent, dvs. i minst samma takt som den samlade varuproduktionen. För *konsumenttjänsterna*, dvs. det produktionsbidrag som kommer från servicenäringsarna, de fria yrkena, arbetshjälp i hemmen etc., har i anslutning till utvecklingen under tidigare år antagits en ökning med 2 procent 1961—1962.

Tabell II: 1. Sammanfattning av produktionsutvecklingen inom olika näringsgrenar 1960—1962

	Förädlingsvärde 1961 Milj. kr.	Förändring 1960—1961 Procent	Förändring 1961—1962 ¹	
			Procent	Milj. kr i 1961 års priser
Industri och hantverk	27 200	4,5	3,5	1 000
Kraft- och belysningsverk	2 000	10	7	150
Byggnads- och anläggningsverk- samhet	6 900	7	5,5	400
Jordbruk	3 300	6	1,5	50
Skogsbruk	2 800	4	— 4	— 100
Summa kraft- och varuproduktion	42 200	5,5	3,5	1 500
Statens och kommunernas verk- samhet	8 300	5	6	500
Bostadsnyttjande (inkl. underhåll)	4 100	4	4,5	200
Handel och samfärdse	16 600	5	4	650
Konsumenttjänster	3 700	4	2	50
Summa tjänster	32 700	4,5	4,5	1 400
Totalt	74 900	5	3,8	2 900

¹ På grund av avrundningar stämmer procenttal och krontal inte alltid överens.

Genomgången av produktionsutsikterna sammanfattas i tabell 1. En sammanvägning av dessa givetvis osäkra bedömningar ger till resultat att den totala produktionen i 1961 års priser väntas öka med 2 900 miljoner kronor eller närmare 4 procent från 1961 till 1962.

Trots högt allmänt efterfrågeläge och trots åtgärderna för främjande av omflyttningen framstår det dock som otänkbart att överflyttning av arbetskraft skulle kunna ske så snabbt att varje produktionsbortfall skulle motverkas av extra produktionsökning på andra håll. Produktionsbegränsning-

arna tar sig ofta uttryck i underutnyttjande eller för dagen mindre effektivt utnyttjande av anställd arbetskraft och väntas inte resultera i någon mera påtaglig ökning av arbetslösheten. Den ovan angivna ökningen av totalproduktionen ligger dock endast obetydligt lägre än det inledningsvis mycket summariskt beräknade utrymmet. En annan möjlighet att bedöma graden av outnyttjad kapacitet är att försöka beräkna vad produktionsresultatet hade blivit om inga efterfrågemässigt betingade avmattningstendenser gjort sig gällande på de punkter där de tydligaste produktionsbortfallen nu föreligger. Tyvärr är våra kunskaper om tillgänglig teknisk kapacitet — även definitionsmässigt — mycket bristfälliga. Det är därför endast gissningsvis man kan beräkna att om produktionen inom järnmalmgruvor och skogsindustrier hade visat en »normal» ökning, så hade produktionsutfallet inom industrin blivit ca 1 procentenhet större än vad som nu kan beräknas. Stöd för denna bedömning får man också från den senaste långtidsutredningen, där industriproduktionens årliga stegring 1960—1965 anges till 5 procent. Antar man dessutom att även skogsbruket i stället för nedgång visade en produktionsökning med några procent får man till resultat en ytterligare tänkbar ökning av bruttonationalprodukten med sammanlagt 300 å 400 miljoner kronor, dvs. ca 1/2 procent.

En speciell osäkerhetsfaktor ligger emellertid också i de begagnade antagandena om produktivitetsökningen, vilka med nödvändighet måste bli osäkra och schematiska. Det i och för sig rimliga antagandet att produktionen per arbetstimme i regel fortsätter att stiga i samma takt år efter år — med modifikation för kända fall av bibehållet arbetskraftsutnyttjande trots produktionsbegränsning o. dyl. — kan givetvis visa sig orealistiskt för ett år då konjunkturläget håller på att förändras.

2. Arbetsmarknaden

Enligt de beräkningar som presenterats i konjunkturinstitutets senaste kvartalsrapport väntas den totala arbetsstyrkan öka med närmare 1 procent från 1961 till 1962. Det angavs också att denna ökning i utbudet kommer att absorberas på arbetsmarknaden vid en ökning av bruttonationalprodukten med 3 1/2 å 4 procent 1961—1962, en ökning som även väntas äga rum enligt beräkningar i denna nationalbudget. I det följande redogörs för arbetsmarknadsläget och sysselsättningsutsikterna inom olika delområden av arbetsmarknaden. Framställningen bygger i huvudsak på länsarbetsnämndernas bedömningar, vilka endast delvis hunnit beaktas av konjunkturinstitutet.

Arbetsmarknadsläget i början av innevarande år belyses av de serier som samlats i tabell 2. Samtliga där angivna indikatorer tyder på en i stort sett likartad arbetsmarknadssituation som vid samma tid i följ. Den vid arbetsförmedlingarna registrerade arbetslösheten var visserligen något större (särskilt i mars) än ett år tidigare, men denna stegring hänförs praktiskt taget helt till byggnadssektorn och kan åtminstone till viss del tillskrivas väder-

Tabell II: 2. Utvecklingen på arbetsmarknaden 1958—1962

År, kvartal, månad	Antal registrerade arbetslösa	Antal försäkrade arbetslösa i procent av medlemsantalet i arbetslöshetskassorna	Antal sysselsatta vid beredskapsarbeten	Antal nyanmällda lediga platser	Antal tillsatta platser på 100 lediga	Antal avgångna arbetare inom industrin (exkl. uppsagda) i procent av totala antalet anställda
1958 I	57 000	3,7	5 000	83 700	77,1	0,32
II	42 400	2,6	3 800	97 500	73,9	0,41
III	24 900	1,2	1 100	81 800	73,4	0,55
IV	46 000	2,5	3 700	74 600	79,3	0,23
1959 I	59 300	3,4	12 000	83 600	77,7	0,29
II	35 100	1,9	11 200	102 000	72,8	0,44
III	23 400	1,2	3 700	88 700	71,0	0,64
IV	29 200	1,6	8 500	87 000	73,7	0,42
1960 I	39 800	2,4	12 200	99 900	70,9	0,52
II	22 800	1,3	6 700	106 300	65,1	0,66
III	15 100	0,7	2 100	93 100	62,9	0,83
IV	19 600	1,1	3 400	89 700	64,4	0,55
1961 I	30 900	1,9	4 900	95 400	64,1	0,56
II	19 500	1,1	2 800	107 600	60,2	0,71
III	13 200	0,6	1 900	89 800	59,0	0,96
IV	20 200	1,2	2 900	82 500	61,6	0,58
1962 I	33 700	2,1	5 600	..	..	..
Månadssiffror för 1961						
januari	35 300	2,1	4 200	106 300	66,4	0,51
februari	32 700	2,0	5 300	84 900	63,5	0,56
mars	24 700	1,5	5 100	95 100	62,3	0,62
april	26 400	1,6	3 800	99 900	58,7	0,67
Månadssiffror för 1962						
januari	35 100	2,1	4 300	108 100	65,7	0,54
februari	34 400	2,2	5 700	79 400	63,6	0,55
mars	31 700	2,0	6 900	..	..	..
april	29 800	1,9	..	..	..	..

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

leksförhållandena. Delvis återspeglar den också de svårigheter att få i gång byggnadsföretag som av lokalt varierande skäl uppträtt på sina håll under hösten 1961. Antalet nyanmällda lediga platser var i början av 1962 fortfarande lägre än i fjol; att döma av konjunkturinstitutets säsongsgrensade siffror har dock en mindre uppgång ägt rum under januari—februari. Till-sättningsprocenten och avgångsprocenten inom industrin låg däremot på samma nivå som ett år tidigare.

Medan allt material som kunde läggas till grund för en bedömning av arbetsmarknadsutsikterna vid samma tidpunkt i fjol pekade på fortsatt kraftig efterfrågestegring, som åtminstone under högsäsongen ansågs leda

till överhettning på arbetsmarknaden, pekar motsvarande informationer i år på ett betydligt mera splittrat arbetsmarknadsläge. Enligt de bedömningar som länsarbetsnämnderna lämnade vid månadsskiftet mars/april förutser man visserligen för sommarmånaderna en fortsatt hög sysselsättning och relativt god balans mellan tillgång och efterfrågan på arbetskraft. Då emellertid efterfrågan har mattats på flera viktiga områden väntas utvecklingen inte bli lika expansiv som under de senaste sommarmånaderna. Bedömningarna för hösten och vintermånaderna kännetecknas däremot av påtaglig osäkerhet. Med ledning av de informationer om produktionsutsikter, byggnadsplaner osv. som varit kända före den 1 april har flertalet länsarbetsnämnder räknat med risk för vikande sysselsättning under senare delen av året. Detta sammanhänger i första hand med en väntad nedgång i industrins byggnadsverksamhet och med de ovissa utsikterna för olika basindustrier (järn, skogsområdet).

Inom *industrin* väntas sysselsättningen — totalt sett — enligt konjunkturinstitutets senaste konjunkturbarometrar (april 1962) öka både under andra och tredje kvartalet i år. Även om efterfrågan på arbetskraft synes vara något lägre i början av innevarande år än vid samma tid i fjol, kvarstår på många håll brist på yrkesutbildad arbetskraft. Särskilt gäller detta verkstadsindustrin, där 73 procent av företagen (räknat efter arbetarantal) angav brist på yrkesarbetare föreligga i mars i år mot 79 procent vid motsvarande tidpunkt 1961. Även en avsevärd del av läder-, hår- och gummi-varuindustrin rapporterar brist på yrkesarbetare (78 procent i år mot 49 procent i fjol). Denna industrigren är också den enda där en mera påtaglig skärpning i bristsituationen synes ha ägt rum sedan förra året. För industrin som helhet var bristsiffrorna avseende yrkesarbetare 54 procent mot 61 procent ett år tidigare och 56 procent i december 1961. Brist på andra arbetare angavs däremot endast av 22 procent av företagen inom hela industrin (förra året 26 procent; december 21 procent). Även enligt länsarbetsnämnderna synes för närvarande tillgången av inte yrkesutbildad arbetskraft i stort sett motsvara behoven. Bristsiffrorna avseende teknisk tjänstemannapersonal (33 procent av företagen) och annan tjänstemannapersonal (11 procent) var något lägre än i mars förra året men i båda fallen 2 procentenheter högre än i december.

Beträffande sysselsättningsutsikter i de olika industribranscherna kan man med ledning av länsarbetsnämndernas bedömningar och konjunkturbarometrarna konstatera följande. Expansionstendenserna är alltså starka för verkstäderna och den kemisk-tekniska industrin. Även för större varv är orderbeläggningen hög och sysselsättningen säkrad, medan läget för de mindre varven är mera ovisst. För järnmalmshuggruvor och järn- och stålverk är läget labilt och enligt länsarbetsnämnderna skulle en fortsatt nedgång i sysselsättningen vara att vänta. I allmänhet räknar man dock med att den erforderliga minskningen kan ske genom rekryteringsstopp och utan att permitteringar behöver tillgripas. Också konjunkturbarometern tyder här på minskad sysselsättning. Inom träindustrin väntas sysselsättningen bli av

samma omfattning som under förra sommaren; för sågverkens del uttrycks dock vissa farhågor. Produktionsinskränkningar inom massa- och pappersindustrin har man hittills klarat utan att friställa arbetskraft i någon större omfattning; i allmänhet räknar man också med att behålla nuvarande arbetsstyrkor över sommaren. På många håll anges dock utvecklingen inge oro för sysselsättningen under senare delen av året om exportutsikterna inte förbättras. För konsumtionsvaruindustriernas del kan man vänta i stort sett oförändrat sysselsättningsläge. Knappheten på framförallt yrkeskunniga arbetare och tekniskt utbildade tjänstemän torde komma att kvarstå inom stora delar av industrin.

Det material som kan läggas till grund för en uppskattning av arbetskraftsbehovet inom *byggnads- och anläggningsverksamheten* utgörs i första hand av uppgifter om påbörjade byggnadsföretag. Enligt länsarbetsnämnderna var påbörjandet inom den reglerade sektorn under andra halvåret 1961 ungefär lika stort som motsvarande tid 1960 och under första kvartalet i år något större än ett år tidigare. Dessa uppgifter tyder på en fortsatt hög sysselsättning under sommarmånaderna. Enligt länsarbetsnämnderna väntas också balansen mellan tillgång och efterfrågan på byggnadsarbetare bli relativt god. Efterfrågetrycket skulle således ha minskat något jämfört med förra sommaren. I den riktningen pekar också statistiken över inkomna ansökningar om tillstånd för byggnadsarbete. Dessa har nu under tre kvartal varit betydligt lägre än ett år tidigare. Minskningen i byggnadsviljan avser i första hand industrin där ansökningarna under första kvartalet var drygt 60 procent mindre 1962 än 1961. Denna nedgång återspeglas dock endast i mindre grad i de prognoser som länsarbetsnämnderna upprättat för igångsättningen under andra och tredje kvartalen i år. Det bör dock påpekas att dessa prognoser har visat sig vara synnerligen osäkra; det anses vara sannolikt att den angivna ökningen av igångsättningen till en del ger mera uttryck för länsarbetsnämndernas uppfattning om den igångsättning som behövs för att säkra full sysselsättning överallt än för den faktiskt sannolika igångsättningen under de vid prognostillfället gällande förutsättningarna i övrigt. — Med ledning av nu kända förhållanden understryker länsarbetsnämnderna genomgående de risker som den förutsedda minskningen i industrins byggnadsinvesteringar torde medföra för sysselsättningen under årets senare del. Såvitt inga förändringar inträffar skulle en nedgång i sysselsättningen bli oundviklig särskilt i de nordligaste länen men även på andra håll inom landet.

Till följd av fortgående rationaliseringar inom *jordbruket* anges det otillfredsställda arbetskraftsbehovet vara litet. Emellertid förutses stora svårigheter att möta detta behov, som riktar sig främst till traktorförare och djurskötare. — Enligt arbetsmarknadsstyrelsens senaste konjunkturbarometer för *skogsbruket* (mars 1962) väntas antalet dagsverken bli ungefär lika stort både under förestående sommar- och vintersäsong som i fjol, dock med någon övervikt för de svar som anger lägre sysselsättning. Även enligt länsarbetsnämnderna föreligger stor tveksamhet sär-

skilt beträffande vinteravverkningarnas omfattning. Skogsstyrelsens prognos för avverkningen skulle innebära påtaglig nedgång i sysselsättningen.

Enligt konjunkturbarometern för *varuhandel* väntas antalet anställda öka inom detaljhandeln under både andra och tredje kvartalet 1962. Brist på butikspersonal förelåg omkring den 1 april i år liksom i fjol inom en tredjedel av företagen. Inom partihandeln väntas under sommarhalvåret ungefär oförändrad sysselsättning. — Inom *övriga områden* synes inga större förändringar i den nuvarande arbetsmarknadssituationen vara att vänta.

III. De enskilda konsumenternas ekonomi

1. De disponibla inkomsterna

Löner

Då konjunkturinstitutet utarbetade sin rapport hade avtalsförhandlingarna för 1962 års löneförhöjningar slutförts endast för industriarbetarna. Eftersom de överenskommelser som nu träffats för de anställda inom flertalet övriga näringsgrenar synes ge väsentligt större löneförhöjningar än vad som tidigare förutsågs har här gjorts en ny beräkning av lönesumman för 1962, som visar på en något kraftigare löneökning än i konjunkturinstitutets beräkning. De största löneförhöjningarna gäller dessutom områden där lönerna i relativt hög grad torde återverka på priserna. Till följd härav beräknas även prisstegringen bli större. På grund av marginalskatteeffekten ökar även inbetalningarna av direkta skatter. Den framräknade ökningen av hushållens reala disponibla inkomster överensstämmer därför med konjunkturinstitutets.

Den centrala överenskommelse, som träffades mellan arbetsgivareföreningen och landsorganisationen i slutet av mars, kan beräknas höja den genomsnittliga timlönenivån 1961—1962 för de berörda med 3 procent, särskilda uppgörelser för enskilda förbund torde göra ytterligare ca 1 procent, alltså totalt för industri- och byggnadsarbetare ca 4 procent. För tjänstemännen på samma områden innebär den preliminära överenskommelsen en löneökning med drygt 5 procent. Överenskommelsen för de handelsanställda ger för de lägst betalda en mycket kraftig löneförhöjning och för samtliga, inklusive tjänstemännen, torde den genomsnittliga höjningen bli inemot 17 procent. Lantarbetarna beräknas erhålla en genomsnittlig löneförbättring på 15 procent. Skogsarbetaravtalet synes ge omkring 8 procent för den del av året som detta avtal gäller; för kalenderårsberäkningen har siffran 10 procent använts.

För de anställda inom privat samfärdsel samt i statlig och kommunal tjänst torde avtalen medföra en höjning av lönenivån med i genomsnitt ca 10 procent. En ovanligt stor del av denna ökning utgörs emellertid av uppflyttningar till högre lönegrader från och med 1 juli 1962. Ökningen mellan helåren 1961 och 1962 kan därför beräknas bli reducerad till ca 8 procent.

För cirka tre fjärdedelar av samtliga löntagare kan avtalsårets början beräknas infalla omkring mitten av februari. Då årets avtalsmässiga löneökningar för dessa grupper synes överstiga ökningen för föregående år med drygt 2 procent kan därför totala ökningen räknat per kalenderår beräknas bli några tiondels procent lägre än den avtalsmässiga. Förutsätter man sedan att löneglidningen under 1962 blir något lägre än under 1961 kan ge-

nomsnittliga lönenivån beräknas bli höjd med ca 9 procent mellan kalenderåren 1961 och 1962. Den totala lönesumman stiger ytterligare till följd av ökad sysselsättningsvolym och överflyttningar från låg- till höglöneområden samtidigt som däremot ett par hundra miljoner kronor i återbetalningar av pensionsavgifter inom SPP m. m., som förekom under 1961, bortfaller. Stegningen i den *totala lönesumman* synes på så sätt bli sammanlagt drygt 10 procent.

Mellan mitten av 1961 och samma tid 1962, sedan årets uppgörelser helt slagit igenom, stiger *lönkostnaden* per timme med sammanlagt 10 procent, om pensionsavgifternas höjning (med 0,7 procent i förekommande fall) medräknas.

Övriga inkomster

Jordbruksavtalets inkomstregel, vilken avser att tillförsäkra *jordbrukarna* samma procentuella inkomstförbättring som för industriarbetarna, utlöstes i början av april. De höjda producentpriserna kan beräknas medföra en förbättring av jordbrukarnas individuella inkomster av jordbruk med ca 8 1/2 procent från 1961 till 1962. Inkomsterna från skogsbruket sjunker till följd av att avverkningarna beräknas minska med omkring 4 procent 1962 jämfört med 1961, medan priserna torde komma att ligga kvar på 1961 års nivå. Jordbrukarnas totala inkomstökning 1961—1962 kan därför antas bli begränsad till ca 5 procent. Då antalet jordbrukare kan förväntas fortsätta att minska torde den individuella ökningen bli någon procent högre. Den i tabellen angivna inkomstökningen för övriga företagare innebär för 1962 en schablonmässig uppräkningsökning med 5 procent.

Hushållens inkomster av räntor och utdelningar ökade kraftigt 1961, då ca 120 miljoner kronor i sparpremier, som nu bortfaller, utdelades; i övrigt är den årliga förändringen av kapitalinkomsterna obetydlig. Främst till följd av höjda barnbidrag i samband med skattereformen vid årsskiftet samt höjda folkpensioner på grund av minst två indextillägg under året och ett standardtillägg från och med 1 juli kan inkomstöverföringarna från stat och kommun till hushållen beräknas öka med 580 miljoner kronor från 1961 till 1962. Utbetalda försäkringsbelopp beräknas för innevarande år öka med ca 100 miljoner kronor.

Tillsammans betyder dessa beräkningar av hushållens löne- och andra inkomster före skatt — inklusive av arbetsgivare direkt inbetalda försäkringsavgifter — en ökning från 1961 till 1962 med inemot 6 miljarder kronor eller ca 10 procent.

Direkta skatter, försäkringspremier m. m. — Disponibla inkomster

Trots ökning av de taxeringspliktiga inkomsterna med ca 5 miljarder kronor synes ökningen av hushållens avgifts- och skattebetalningar till stat och kommun bli något mindre än en miljard. De av höstriksdagen genomförda direktskattesänkningarna torde ha medfört ett bortfall av omkring 850 miljoner i förhållande till vad som skulle utgått vid oförändrade skattesatser.

Totalt synes förändringarna i inkomster, skatter, avgifter och försäkringspremier innebära en ökning av de för konsumtion och sparande återstående disponibla inkomsterna med nära 4,3 miljarder kronor eller 10 procent. Motsvarande ökning 1960—1961 uppgick till 3,2 miljarder kronor eller 8 procent.

Vid den i följande avsnitt beräknade prisstegringen blir ökningen i hushållens *real*a disponibla inkomster ca 5 procent 1961—1962, vilket är ungefär detsamma som under de två närmast föregående åren i genomsnitt.

2. Konsumentpriserna

Enligt konjunkturinstitutet har konsumentprisernas utveckling kring årsskiftet 1961/62 — bortsett från den direkta inverkan av höjda varu- och drivmedelsskatter — fortsatt att visa en svag dragning uppåt liksom tidigare under 1961. Den direkta återverkan på konsumentprisindex av de från årsskiftet höjda skatterna kan uppskattas till 1,7 procent och härutöver har index stigit med 0,8 procent, räknat från november till mars.

Livsmedelsområdet — och där i första hand livsmedel från den prisreglerade jordbrukssektorn — har svarat för drygt hälften av den prisuppgång som vid sidan av skatteomläggningen inträffat under tiden november—mars.

Producentpriserna på jordbruksprodukter har under denna tid stigit 2 procent och detta har skett under inverkan av 3-procentregelns utlösning i december och en samtidig återhämtning av världsmarknadspriserna, vilka i februari låg 4,8 procent högre än i oktober — trots viss tillbakagång räknat från december. Ännu i februari låg emellertid producentpriserna drygt 2 procent under den nivå som kan anses stå i paritet med inkomstregelns och kostnadsprisindex förväntade inverkan på producentpriserna. Utöver stegringen av producentpriserna på jordbruksprodukter har även inträffat vissa höjningar av förädlingsmarginalerna, vilket främst kommit till uttryck i höjda priser på bröd och drycker.

I övrigt har prishöjningen utöver skatt främst avsett tjänster från den privata sektorn. För gruppen »övriga varor» avbröts i månaderna januari och februari den sedan ett år tillbaka sakta pågående uppgången. En säsongmässigt normal sänkning av priserna på beklädnadsvaror har här tillfälligt utövat en viss återhållande inverkan på prisutvecklingen. Prisstegringarna sedan november har framför allt avsett vissa hemmamarknadsbetonade varor, men också mera internationellt prisbestämda varor såsom exempelvis motorfordon har i någon mån berörts.

Den i samband med utlösningen av jordbruksavtalets inkomstregel föranledda höjningen av producentpriserna på jordbruksprodukter med i genomsnitt 3,6 procent i april kan beräknas höja konsumentprisnivån med 0,4 procent. Dessutom torde de ovanligt kraftiga löneökningarna inom servicenäringarna medföra en hårdare press uppåt på priserna än vad som

varit fallet under tidigare år. En höjning av konsumentpriserna under loppet av 1962 till följd av ökade lönekostnader med ca 3 procent förefaller därför sannolik. Den samlade effekten av höjningen av omsättningsskatten, jordbruksavtalets 3-procents- och inkomstregler, hyreshöjningar samt höjda lönekostnader inom servicenäringarna kan beräknas medföra en uppgång i årsmedeltalet för konsumentpriserna på omkring 5 procent från 1961 till 1962.

3. Konsumtionsvolymen

Konsumtionsvolymen ökade med 6 procent 1960—1961 enligt konjunkturinstitutets preliminära helårsberäkning. Detta överensstämmer med de beräkningar institutet gjort tidigare på grundval av konsumtionen under de tre kvartalen jämte en prognos för fjärde kvartalet 1961. Däremot uppvisar utvecklingen mellan årets olika kvartal en något annan bild än vad som tidigare beräkningar angett. Avvikelserna förklaras till en del av institutets nya bedömning av säsongvariationerna som innebär att konsumtionen under fjärde kvartalet säsongmässigt stiger mer och under övriga kvartal mindre än vad som förut antagits. Tillfälliga svängningar gör sig främst gällande i inköpen av varaktiga konsumtionsvaror medan utvecklingen rätt

Tabell III: 1. De enskilda konsumenternas inkomster och utgifter 1960—1962

	1960	1961	Förändring	
			1960-1961	1961-1962 prognos
<i>Inkomster</i>				
Löntagareinkomster:				
egentliga löner	37 208	40 849	+ 3 641	+ 4 150
arbetsgivareavgifter	1 010	1 210	+ 200	+ 500
Enskilda företagareinkomster:	6 550	7 000	+ 450	+ 350
jordbrukare	3 340	3 570	+ 230	+ 180
övriga	3 210	3 430	+ 220	+ 170
Kapitalinkomster, netto	566	674	+ 108	— 120
Inkomstöverföringar	4 226	4 619	+ 393	+ 580
Utbetalda försäkringsbelopp	1 959	2 053	+ 94	+ 100
Ofördelad restpost	1 995	2 220	+ 225	+ 200
Summa	53 514	57 415	+ 5 111	+ 5 260
<i>Användning</i>				
Direkta skatter och avgifter	11 591	13 225	+ 1 634	+ 980
Försäkringspremier:	2 243	2 495	+ 252	+ 510
hushållen	1 233	1 285	+ 52	+ 10
arbetsgivareavgifter	1 010	1 210	+ 200	+ 500
Summa avgångsposter	13 834	15 720	+ 1 886	+ 1 490
Disponibel inkomst:	39 680	42 905	+ 3 225	+ 4 270
konsumtion	37 516	40 110	+ 2 594	+ 3 680
sparande (annat än försäkr.)	2 164	2 795	+ 631	+ 590
Summa	53 514	57 415	+ 5 111	+ 5 260

nära följer de disponibla inkomsterna beträffande gruppen icke varaktiga varor. Det må dock påpekas, att denna stora höjning delvis betingades av att inköpen av konsumtionsvaror under jämförelseåret 1960 låg onormalt lågt i förhållande till inkomstnivån, beroende på efterverkningarna av den s. k. oms-rushen i slutet av 1959.

När konsumtionsprognosen gjordes i november antog man att konsumtionen vid slutet av 1961 skulle bli något större än normalt på grund av spekulationseffekt i samband med höjningen av omsättningsskatten och att följaktligen konsumtionen i början av 1962 skulle bli i motsvarande grad lägre. Det visade sig emellertid att denna »överflyttning» av hushållens inköp fick endast obetydlig omfattning. Det förefaller därför berättigat att räkna med en i det närmaste normal marginell konsumtionsbenägenhet. Konsumtionsvolymen kan därvid beräknas öka med 4 procent mellan åren 1961 och 1962, något mera än enligt prognosen i den preliminära nationalbudgeten. Detta skulle innebära en ökning av konsumtionsvärdet med 9 procent 1961—1962.

IV. Investeringarna

1. Utgångspunkter och metoder

Prognosen över investeringsutvecklingen under 1962, som presenterades i den preliminära nationalbudgeten, kan nu till stora delar omprövas med ledning av det nya statistiska material som sedan dess framkommit. Nytt statistiskt underlag för investeringsprognosen har sålunda erhållits genom konjunkturinstitutets reviderade beräkningar över 1961 års investeringar. Vidare har ny statistik erhållits över industriföretagens, kommunernas, de statliga affärsverkens och vissa statliga myndigheters investeringsplaner. Liksom tidigare bygger också prognosen på vissa administrativa data såsom av arbetsmarknadsstyrelsen beviljade igångsättningar och av riksdagen fastställda ramar för den statliga bostadslånegivningen.

Prognosen, som sammanfattas i tabell 5, syftar till att fastställa den av företag och myndigheter eftersträfvade investeringsutvecklingen från 1961 till 1962 med de modifikationer som betingas av finansieringsmöjligheter och igångsättningstillstånd vid de omkring mitten av april rådande riktlinjerna för kredit- och penningpolitiken och för länsarbetsnämndernas tillståndsgivning. Förändringstalen anges i samma priser som siffrorna för 1961 års investeringar, dvs. i 1961 års genomsnittspriser. Vanligtvis kan man förutsätta att uppgifterna om investeringsplanerna är beräknade i det prisläge som råder vid tiden för uppgiftslämnandet och att en måttlig prisstegring ej nämnvärt påverkar möjligheterna att realisera de reala planerna. I vissa fall kan dock de uppgivna planerna vara mer eller mindre starkt bundna till nominellt fixerade ramar, vilket bl. a. innebär att en prisstegring minskar det reala investeringsutrymmet; detta gäller framförallt vissa delar av de statliga och kommunala investeringarna. Med hänsyn härtill har det varit nödvändigt att göra vissa antaganden beträffande prisutvecklingen. De antaganden som gjorts innebär att prisnivån för 1962 års investeringar skulle komma att ligga 4—5 procent över 1961 års genomsnittsprisnivå men bara några procent över nivån vid tiden för de flesta uppgifternas avlämnande dvs. i mars 1962.

Som inledning presenteras först vissa beräkningar över utvecklingstendenserna inom den tillstandsreglerade byggnadsverksamheten 1961—1962 (utom för bostäder samt statliga kraftverk och statlig samfärdsel). Därefter genomgås de olika delområdena (även sådana som ej är tillstandsreglerade) såväl ifråga om byggnader som övriga fasta anläggningar.

2. Delkalkyler på viss byggnadsverksamhet

De i tabell 1 redovisade kalkylerna över byggnads- och anläggningsverksamheten avser den del därav som före den 1 april 1959 var tillståndsberoende (i tabellen något oegentligt benämnd tillståndsberoende byggnadsverk-

Tabell IV: 1. Räkneexempel för 1962 års tillståndsberoende byggnadsverksamhet (exkl. bostäder)

Miljoner kronor i 1961 års kostnadsnivå.

	Igångsättning under 1961	Beräknad faktisk byggnadsverksamhet 1961	Antagen igångsättning mars-dec. 1962	Belastning till följd av igångsättning		Total belastning 1962 = realbudget
				t. o. m. febr. 1962	mars-dec. 1962	
Jordbruk, skogsbruk o. fiske	5	3	2	2	1	3
Industri och hantverk	1 035	975	780	770	195	965
Kraft- och belysningsverk ¹	175	170	135	160	10	170
Samfärdsl ¹	185	200	160	175	45	220
Handel	665	545	630	525	140	665
Förvaltning, sociala ändamål	430	310	355	305	70	375
Skolor, kyrkor, samlingslokaler	600	480	570	475	150	625
Vägar, gator, vatten och avlopp	645	675	490	575	110	685
Militära arbeten, civilförsv	125	130	75	140	20	160
Summa	3 865	3 488	3 197	3 127	741	3 868

¹ Statliga arbeten ingår inte.

samhet). Efter detta datum har vissa uppmjukningar av byggnadsregleringen skett genom att en del orter undantagits från kravet på tillstånd att sätta igång byggnads- och anläggningsverksamhet. Från och med april 1961 har sålunda 80 kommuner, motsvarande ca 10 procent av landets befolkning, varit befriade från sådant krav. Byggherrarna inom dessa s. k. fria orter är emellertid liksom inom andra områden skyldiga att lämna uppgifter om påbörjade byggnadsföretag samt till de s. k. inventeringarna av den reglerade byggnadsverksamheten, vilket har gjort det möjligt att innefatta dem i de sedvanliga kalkylerna. Från och med 1961 är kalkylerna emellertid baserade på ovannämnda månadsuppgifter över påbörjade byggen medan påbörjandet före 1961 har kalkylerats fram med hjälp av tillgängliga data över byggen med beviljade igångsättningsstillstånd. Då påbörjandet enligt dessa båda statistiska material inte helt överensstämmer, innebär hopfogningen av de båda serierna ett osäkerhetsmoment. Eftersom beräkningarna måste utföras på ett statistiskt material, som hänger samman något år bakåt i tiden och i vilket uppgifterna över påbörjade byggen så vitt möjligt korreponderar mot de i inventeringarna ingående byggena, har det använda förfarandet ansetts innebära den bästa approximationen. Det bör dock påpekas, att osäkerheten i kalkylerna sannolikt blivit något större än tidigare år.

Kalkylerna i tabell 1 har grundats på den faktiska igångsättningen till och med februari 1962, men bygger därutöver på antaganden om igångsättningen under resten av året. Utgångspunkt för antagandena har varit de bedömningar angående påbörjandet under de tre första kvartalen i år som under mars månad gjorts av länsarbetsnämnderna. Sådana prognoser har gjorts kvartalsvis ett par år, varvid igångsättningen under andra och tredje kvartalen genomgående överskattats. Med ledning av dessa erfarenheter har

de nu aktuella prognoserna nedjusterats vad gäller andra och tredje kvartalet, medan påbörjandet under första kvartalet antagits bli i enlighet med länsarbetsnämndernas bedömningar. Med dessa antaganden skulle påbörjandet under de tre första kvartalen tillsammans bli av ungefär samma omfattning volymmässigt som under de tre första kvartalen 1961. Påbörjandet under fjärde kvartalet 1962 har sedan antagits bli ungefär lika stort som under samma kvartal i fjol. Denna volymmässigt oförändrade igångsättning under 1962 jämfört med 1961 får ses mot bakgrunden av att påbörjandet under 1961 var betydande och innebar en ökning jämfört med 1960 med drygt 14 procent i löpande priser, vilket torde motsvara en volymmässig ökning på omkring 10 procent.

Kalkylerna över byggnadsvolymer inom här berörda områden är vidare gjorda under förutsättning av oförändrade byggnadstider. Det bör i detta sammanhang påpekas, att kalkylen är mycket känslig för variationer i byggnadstiderna; till följd av brist på uppgifter rörande spridning och säsongvariationer i byggnadstiderna är den också starkt schablonmässig på denna punkt.

Under ovannämnda förutsättningar skulle byggnads- och anläggningsvolymen inom här berörda område öka med ungefär 11 procent från 1961 till 1962. De kraftigaste ökningarna faller på grupperna handel, förvaltning och sociala ändamål samt skolor, kyrkor m. m., medan man för industrin kan räkna med en liten minskning. Vid en summering av de grupper i tabellen som till största delen innehåller kommunal byggnads- och anläggningsverksamhet, nämligen samfärdsel, förvaltning, skolor samt vägar, erhåller man för dessa tillsammans en ökning av byggnadsvolymer med ca 14 procent från 1961 till 1962.

För att lättare kunna klargöra konsekvenserna av en ändring av antagandena om igångsättningen mars—december 1962 redovisas belastningen på 1962 års byggnadsverksamhet uppdelad på belastning till följd av igångsättning före respektive efter den 1 mars 1962. Såsom framgår av tabellen svarar de byggen som beräknas påbörjas mars—december 1962 endast för knappt 20 procent av byggnadsvolymer under detta år. För att belysa effekterna av en ändring i antagandena om igångsättningen kan nämnas, att en ökning (minskning) av den antagna igångsättningen med projekt till ett värde av 100 miljoner kronor under andra kvartalet skulle medföra en ökning (minskning) av den totala belastningen på 1962 med ca 40 miljoner kronor. Samma ökning (minskning) av igångsättningen under tredje respektive fjärde kvartalet skulle medföra en total belastningsökning (-minskning) med 25 respektive 8 miljoner kronor.

3. Beräkningar över hela investeringsverksamheten

Bostäder

De nu föreliggande revideringarna av konjunkturinstitutets beräkningar rörande bostadsinvesteringarna 1961 ger anledning att på vissa punkter ompröva även prognosen för 1962. En sådan omprövning förefaller rimlig ock-

så med hänsyn till de diskussioner om riktlinjerna för igångsättningen under andra och tredje kvartalet i år, som nyligen hållits.

Till grund för de reviderade beräkningarna för 1961 ligger för *flerfamiljshusens* del de sedan föregående beräkningstillfälle framkomna data över antalet lägenheter som påbörjats samt byggnadstiderna för lägenheter som avslutats under fjärde kvartalet 1961 och de första månaderna 1962. Dessa data visar, att igångsättningen för 1961 totalt uppgått till ca 54 000 lägenheter, varav ca 34 000 påbörjades under andra halvåret.¹ Detta är något mer än vad som antogs i höstas.

Omfattningen av bostadsbyggandet regleras väsentligen genom medelsramarna för den statliga bostadslåneverksamheten — för flerfamiljshusen koordineras långivningen med igångsättningstillståndsgivningen.

För innevarande budgetår föreslogs i 1961 års statsverksproposition ett bostadsbyggnadsprogram som, inklusive de icke statsbelånade husen, motsvarade igångsättning av 70 000 lägenheter, varav 49 500 i flerfamiljshus. I proposition nr 2/1962 föreslogs ett tillägg till programmet på 3 000 lägenheter, varav 2 000 beräknades avse flerfamiljshus.

För nästkommande budgetår har i 1962 års statsverksproposition förutsatts ett bostadsbyggnadsprogram omfattande 75 000 lägenheter, varav 51 000 i flerfamiljshus.

Med ledning av uppgifter rörande den faktiska igångsättningen under andra halvåret 1961 och uppskattningar av den bostadsproduktion, som påbörjas under första halvåret 1962, kan igångsättningen för innevarande budgetår beräknas komma att överskrida programmet med ca 3 000 lägenheter och uppgå till nära 76 000 lägenheter, varav 54 000 i flerfamiljshus. Denna bostadsproduktion förutsätter att medelsramen för budgetåret 1962/63 förskottsvis ianspråktagas för dispenser för åtminstone 8 000 lägenheter. Dispensgivningen skulle därigenom bli större än motsvarande förskott från budgetåret 1961/62. Detta innebär i praktiken också att ramen 75 000 lägenheter för 1962/63 torde få överskridas.

Med hänsyn till de — såväl av säsongmässiga skäl som med tanke på den vikande tendensen för industribyggandet — o vissa arbetsmarknadsutsikterna under den kommande höst- och vintersäsongen har det ifrågasatts huruvida icke under 1962 en större koncentration än tidigare av igångsättningen av flerfamiljshus till andra och tredje kvartalet borde komma till stånd. Bostads- och arbetsmarknadsmyndigheterna har anvisat vederbörande länsorgan att utvidga dispensgivningen för igångsättning av byggen inom de för budgetåret 1962/63 gällande ramarna redan under andra kvartalet i en större omfattning än som ursprungligen avsågs. Med reservation för såväl oförutsedda svårigheter på projekteringsområdet som för att de arbetsmarknadsmässiga förutsättningarna kan komma att förändras har som underlag för investeringsprognosen i tabell 5 räknats med en igångsättning under 1962 av ca 84 000 lägenheter. För flerfamiljshusen skulle detta inne-

¹ Här och i fortsättningen medräknas i siffrorna endast egentliga bostadsbyggandet, ej s. k. specialbostäder (älderdomshem m. m.).

bära ett påbörjande av inemot 60 000 lägenheter, dvs. ca 6 000 mer än under 1961. I investeringsprognosen i tabell 5 motsvarar dessa antaganden en investeringsökning på 220 miljoner kronor eller 4 1/2 procent. I detta ökningsbelopp innefattas dessutom en antagen ökning av underhållskostnaderna.

Industrin

Resultatet av kommerskollegiets marsundersökning av industrins investeringar för 1961 och investeringsplanerna för 1962 återges i tabell 2. Parallellt redovisas även uppgifter ur oktoberenkäten 1961. Vad beträffar investeringarna inom den egentliga industrin (grupperna 1—11 i tabell 2) innebär den nya enkäten en uppjustering av siffrorna för 1961 av en så betydande storleksordning som 7 procent för byggnader och anläggningar och 5 1/2 procent för maskiner och apparater. Bakom uppjusteringen ligger sannolikt en viss ökad investeringsverksamhet under fjärde kvartalet, betingad av den fr. o. m. årsskiftet inträdande höjningen av varuskatten. Det kan dock finnas risk för att uppjusteringen till viss — och större — del även avspeglar rena betalningsforceringar och därigenom till denna del ej motsvarar någon reell investeringsuppgång. Denna felkälla återverkar självfallet också på uppgifterna för 1962, som blir i motsvarande mån för låga. Någon möjlighet att på något preciserat sätt korrigera dessa missvisningar föreligger ej — i varje fall ej med hjälp av nu tillgängligt material.

Enligt marsenkäten planeras inom industrin för 1962 en investeringsminskning med ca 2 procent för byggnader och anläggningar och en ökning på ca 8 procent för maskiner och apparater. Som sedvanligt är innebär de nu angivna talen en betydande uppjustering jämfört med vad som angavs i oktoberenkäten. Till viss del hänger denna uppjustering dock samman med den — främst till följd av varuskatten inträffade — prisstegringen mellan oktober och mars. Uppgifterna beträffande de planerade investeringarna skall nämligen enligt anvisningarna till blanketten vara lämnade i den vid tidpunkten för uppgiftslämnandet rådande prisnivå.

I tabell 3 redovisas de ur oktober- resp. marsenkäterna under en följd av år erhållna procentuella förändringstalen, för marsenkäterna har dessutom omräkning skett till fast prisnivå. I tabellen har också uppgifterna enligt oktoberenkäten 1961 justerats med hänsyn till en nu uppmärksammas felaktighet vid sammanräkningen av oktoberenkäten, vilket medför att procenttalet för maskiner blir +1 i stället för —3 som tidigare.

Det främsta skälet till den uppjustering av planerna från oktober till mars — som enligt tabell 3 kan konstateras ha skett även sedan hänsyn tagits till prisstegringar — torde vara att söka i det förhållandet att man i oktober ännu ej har fullt utarbetade planer för det kommande året och sålunda då för såväl byggnader och anläggningar som maskiner och apparater systematiskt tenderar att underskatta efterfrågeutvecklingen för det kommande året. Som emellertid också framgår av tabellen har de i mars angivna volymmässiga förändringstalen i allmänhet visat sig innebära en överskattning av den

Tabell IV: 2. Investeringsplaner inom industrin för 1962

Ny- och ombyggnadsverksamhet respektive ny- och ersättningsanskaffning.
Miljoner kronor.

	Byggnader och anläggningar				Maskiner och apparater			
	Enligt höst-enkäten		Enligt vår-enkäten		Enligt höst-enkäten		Enligt vår-enkäten	
	Beräk-nade kost-nader 1961	Pla-nerade utgif-ter 1962	Beräk-nade kost-nader 1961	Pla-nerade utgif-ter 1962	Beräk-nade kost-nader 1961	Pla-nerade utgif-ter 1962	Beräk-nade kost-nader 1961	Pla-nerade utgif-ter 1962
1. Gruvindustri	44	46	57	61	72	64	70	72
2. Metall- och verkstadsin-dustri	657	604	692	692	919	913	945	979
därav:								
järn- och stålverk	139	129	163	130	359	323	347	313
järn-, stål- och annan me-tallmanufaktur	42	26	41	45	74	64	79	81
mekaniska verkstäder m. m.	326	312	328	342	359	369	382	418
skeppsvarv	82	87	88	100	33	65	39	69
elektroteknisk industri ..	68	50	72	75	94	92	98	98
3. Jord- och stenindustri ..	42	51	50	62	93	84	94	93
4. Träindustri	55	37	61	51	82	44	91	55
5—6. Massa-, pappers- och gra-fisk industri	307	254	341	257	599	686	636	795
därav:								
träsliperier och cellulosa-fabriker	146	95	170	94	314	304	313	343
pappersbruk och pappfa-briker	161	159	171	163	285	382	323	452
7. Livsmedelsindustri	95	75	102	83	127	96	146	114
8. Dryckesvaru- och tobaks-industri	19	12	21	17	19	14	21	20
9. Textil- och sömnadsindu-stri	28	35	31	44	86	73	88	88
10. Läder-, hår- och gummi-varuindustri	9	8	9	11	30	27	34	31
11. Kemisk- och kemisk-tek-nisk industri	128	142	121	174	172	223	195	267
Summa	1 384	1 264	1 485	1 452	2 199	2 224	2 320	2 514
12. El-, gas- och vattenverk	927	828	928	857	180	128	218	137
Summa	2 311	2 092	2 413	2 309	2 379	2 352	2 538	2 651

Anm. Redovisningen innefattar inte investeringar i bostäder och bilar.

Källa: Kommerskollegiets investeringsenkät.

enligt utfallssiffrorna inträffade faktiska volymförändringen. En sådan över-skattning kan — ej onaturligt — antas sammanhänga dels med en viss ten-dens till övervärdering av de egna investeringsplanerna, dels med svårigheter att — på grund av bristande kapacitetsutrymme o. dyl. på leverantörsidan — få investeringsefterfrågan fullständigt tillgodosedd. Under senare år synes dock tendensen till övervärdering av marsplanerna ej ha varit alltför iögon-fallande. Med hänsyn härtill är det rimligt att anta att de nu föreliggande

Tabell IV:3. Planerade och faktiska förändringar av den egentliga industrins investeringar

	1956— 1957	1957— 1958	1958— 1959	1959— 1960	1960— 1961	1961— 1962
<i>Byggnader och anläggningar</i>						
Planerat i oktober året innan						
löpande priser	+ 13	+ 16	— 1	+ 16	+ 13	— 9
Planerat i mars samma år						
löpande priser	+ 26	+ 20	+ 18	+ 31	+ 24	— 2
fasta priser	+ 21	+ 20	+ 19	+ 22	+ 20	— 5
Faktiskt inträffad förändring						
löpande priser	+ 5	+ 17	+ 9	+ 26	+ 28	
fasta priser	+ 1	+ 17	+ 9	+ 18	+ 24	
<i>Maskiner och apparater</i>						
Planerat i oktober året innan						
löpande priser	— 10	+ 7	— 4	+ 14	¹ + 10	+ 1
Planerat i mars samma år						
löpande priser	+ 4	+ 25	+ 9	¹ + 25	¹ + 23	+ 8
fasta priser	+ 3	+ 25	+ 9	¹ + 17	¹ + 20	+ 5
Faktiskt inträffad förändring						
löpande priser	± 0	+ 24	¹ + 5	¹ + 22	¹ + 24	
fasta priser	— 2	+ 23	¹ + 5	¹ + 13	¹ + 20	

¹ Utan justering för statistisk missvisning kring årsskiftet 1959/1960 är prognossiffran för 1961 + 13 procent enligt oktoberplanerna och + 24 resp. + 21 procent i löpande resp. fasta priser enligt vad som planerats i mars. Marsplanerna för 1960 uppgick utan justering till 12 procent i löpande och 10 procent i fasta priser. Utfallsiffrorna för 1959, 1960 och 1961 utgjorde i löpande priser + 8, + 15 och + 28 procent och i fasta priser + 8, + 6 och + 23 procent.

uppgifterna för 1962 — efter priskorrektion — direkt avspeglar den mest sannolika förändringen i industriföretagens investeringsefterfrågan mellan 1961 och 1962. Sammantaget med en tekniskt betingad normal uppgång av underhållskostnaderna jämte vissa smärre justeringar vidtagna för att också återspegla utvecklingen inom bl. a. hantverket har i tabell 5 för industribyggnader införts en minskning på 45 miljoner kronor eller 2 1/2 procent och för maskiner en ökning på 145 miljoner kronor eller 3 1/2 procent. Beträffande industrins byggnadsinvesteringar hänvisas även till kommentarerna till tabell 1.

Kraftverken

De enskilda och statliga kraftverkens investeringsplaner för 1962 tyder på att en väsentlig dämpning är att emotse — såväl när det gäller kraftverksbyggnader som kraftverksmaskiner. För de kommunala elverken synes däremot de föreliggande planerna gå ut på en ökning. För kraftverken totalt har i prognosen antagits en minskning med 105 miljoner kronor eller 7 1/2 procent.

Handel

Tidigare nämnda beräkningar över den tillståndsberoende byggnadsverksamheten pekar på en fortsatt betydande ökning av investeringarna i fristående handelslokaler. Även investeringarna i handelslokaler i bostadshus får

antas komma att öka till följd av det ökade byggandet av flerfamiljshus. Med stöd av dessa uppgifter kan handelns byggnadsinvesteringar uppskattas stiga med 135 miljoner kronor eller 17 procent från 1961 till 1962.

Handelsflottan

Enligt en under mars av Sveriges varvsindustriförening företagen enkätundersökning väntas inga större förändringar ske i de svenska varvens fartygsleveranser till inhemska rederier. När det gäller importen av fartyg synes man emellertid ha att räkna med en viss ökning. Sammanlagt får investeringarna i handelsfartyg antas öka med ca 55 miljoner kronor eller 10 procent.

Staten

Aktuella uppgifter från de statliga affärsverken om investeringsplanerna för 1962 tyder för *kommunikationsverkens* del fortfarande på oförändrad investeringsnivå från 1961 till 1962. För *vattenfallsverket* visar uppgifterna för 1961 en större investeringsökning i förhållande till 1960 än vad som preliminärt beräknades. För 1962 tyder uppgifterna på ungefär samma investeringsminskning som tidigare. Beträffande investeringarna inom det *statliga vägväsendet* innebär planerna nu en ökning med ca 2 procent dvs. obetydligt mer än vad som angavs i höstas.

För *försvaret* beräknas utvecklingen under 1962 komma att innebära en ej obetydlig ökning såväl vad gäller byggnader och anläggningar som materiel och utrustning, en ökning som dock väsentligen sammanhänger med att materielanskaffningen under 1961 ej hann genomföras i då avsedd omfattning. Betydande ökningar planeras även av *statliga industriaktiebolag* varjämte ökning kan emotses för *förvaltnings- och skolbyggnader*. Totalt synes de statliga investeringarna stiga med 390 miljoner kronor, dvs. ca 7 1/2 procent.

Kommunerna

Resultaten av en under mars av statistiska centralbyrån företagen enkät beträffande de kommunala investeringarna 1961 och investeringsplanerna för 1962 presenteras i tabell 4. Som framgår av tabellen har uppgifterna för 1961 nästan genomgående undergått en ej obetydlig uppjustering. Det kan finnas risk för att denna uppjustering — liksom för industri — delvis avspeglar betalningsforceringar sammanhängande med varuskattehöjningen vid årsskiftet och därigenom till denna del ej motsvarar någon reell investeringsökning. Investeringsuppgifterna för 1962 skulle då i motsvarande mån bli för låga. Någon möjlighet att på något preciserat sätt korrigera för en sådan eventuell missvisning föreligger dock ej.

Även för 1962 har en uppjustering ägt rum enligt de nu föreliggande uppgifterna. För primärkommuner och landsting erhålles därigenom samma bild av förändringen 1961—1962 i de totala investeringarna som i höstas, dvs. en planerad ökning av storleksordningen 19 procent. Den preliminära national-

Tabell IV: 4. Kommunernas samt de kommunala bolagens och stiftelsernas investeringsplaner för 1962

Ny- och ombyggnadskostnader samt ny- och ersättningsanskaffning.

Miljoner kronor.

	Enligt uppgifter i november 1961		Enligt uppgifter i mars 1962	
	Beräknade kostnader 1961	Planerade utgifter 1962	Beräknade kostnader 1961	Planerade utgifter 1962
Primärkommuner och landsting:				
Summa bruttoinvesteringar	2 272	2 712	2 370	2 823
Byggnads- och anläggningsarbeten, totalt ..	2 033	2 447	2 118	2 554
därav: Personalbostäder o. övriga bostäder..	90	94	104	115
Affärsföretag	779	856	715	837
Övriga förvaltningar	1 164	1 497	1 299	1 602
Maskiner, transportmedel, inventarier m. m., totalt	239	265	252	269
därav: Affärsföretag	61	65	68	62
Övriga förvaltningar	178	200	184	207
Kommunala bolag och stiftelser:				
Summa bruttoinvesteringar	911	1 120	977	1 209
Byggnads- och anläggningsarbeten, totalt ..	881	1 074	947	1 152
därav: Bostäder	823	991	854	1 023
Övriga förvaltningar	58	83	93	129
Maskiner, transportmedel, inventarier m. m., totalt	30	46	30	57

Anm. Som källa har använts statistiska centralbyråns kommunenkät. De siffror över kommunala investeringar för 1961 som redovisas i tabell 5 överensstämmer inte med ovanstående, dels emedan kommunenkätens siffror vid beräkningarna till tabell 5 justerats med hänsyn till jämförbarheten med tidigare år, dels emedan tabell 5 även innefattar municipalsambhällenas och de kyrkliga kommunernas investeringar. I tabell 5 ingår även utgifterna för reparationer och underhåll.

budgetens bedömning av denna siffra gick ut på att den — reducerad med hänsyn till dels pris- och varuskatteökningar, dels en obetydlig överskattningstendens — mycket väl kunde betraktas som realistisk. För 1962 har nämligen kommunerna anledning att räkna med en mycket gynnsam inkomstutveckling, varför en investeringsexpansion av den planerade omfattningen enligt kommunernas uppgifter ej syntes förutsätta någon alltför markant ökning av upplåningsbehovet.

Att en betydande ökning kan emotas för kommunerna framgår även av de i tabell 1 presenterade kalkylerna. För de investeringsområden som domineras av kommunala investeringar erhålles nämligen en ökning på drygt 14 procent. Det finns därför all anledning att anta att ökningen av kommunernas investeringsefterfrågan för 1962 volymmässigt sett verkligen kommer att motsvara den planerade förändringen enligt marsenkäten sedan denna pris-korrigerats.

Även de kommunala aktiebolagen och stiftelserna, vilkas investeringar domineras av bostadsbyggande, planerar kraftigt ökade investeringar — enligt de föreliggande uppgifterna nära 24 procent, vilket är obetydligt mer än vad

som angavs i höstas. Motsvarande uppgifter av de kommunala aktiebolagens och stiftelsernas investeringsplaner har dock tidigare ofta visat sig behäftade med en betydande osäkerhet.

Trots den goda överensstämmelsen med novemberuppgifterna har i investeringsprognosen för de kommunala aktiebolagen en viss uppjustering skett i förhållande till vad som angavs i den preliminära nationalbudgeten. Sett i relation till t. ex. det totala flerfamiljshusbyggandet brukar nämligen de kommunala bostadsinvesteringarna sällan uppvisa några alltför markanta fluktuationer. Med hänsyn härtill synes det rimligt att anta att den uppjustering som erhålles i de ovan beskrivna, reviderade kalkylerna över bostadsinvesteringarna till viss del även faller på den kommunala sektorn. För aktiebolagen och stiftelserna har sålunda antagits ca 7 procent större ökning än i höstas, dvs. totalt 17 procent. Investeringsökningen för den kommunala sektorn sammantagen uppgår därigenom till 540 miljoner kronor eller 12 1/2 procent.

Som framgår av tabell 5 innebär prognosen för bruttoinvesteringarna totalt en ökning på 1 140 miljoner kronor eller 5 procent. För byggnader och anläggningar uppgår ökningen till 5 1/2 procent och för maskiner och apparater till 4 procent.

Tabell IV: 5. Prognos för bruttoinvesteringarnas utveckling 1961—1962

Miljoner kronor i 1961 års priser.

	1961			Förändring 1961—1962		
	Byggnader och anläggningar	Övrigt	Summa	Byggnader och anläggningar	Övrigt	Summa
Bostäder	4 854	—	4 854	+ 220	—	+ 220
Jordbruk, skogsbruk och fiske	577	708	1 285	+ 15	—	+ 15
Egentlig industri	1 873	3 892	5 765	— 45	+ 145	+ 100
Kraft-, gas- och belysningsverk	980	424	1 404	— 45	— 60	— 105
Handel m. m. (end. byggnader)	802	—	802	+ 135	—	+ 135
Samfärdsel	993	2 901	3 894	+ 25	+ 105	+ 130
Enskild: motorfordon	—	1 600	1 600	—	+ 40	+ 40
handelsflottan	—	542	542	—	+ 55	+ 55
övrigt	35	104	139	—	— 5	— 5
Statlig	804	574	1 378	— 5	—	— 5
Kommunal	154	81	235	+ 30	+ 15	+ 45
Förvaltnings- och sociala ändamål ..	793	195	988	+ 155	+ 20	+ 175
Sjuk- och hälsovård, sociala ändamål	482	120	602	+ 100	+ 5	+ 105
Förvaltning och diverse ändamål ..	311	75	386	+ 55	+ 15	+ 70
Skolor och kyrkor	712	137	849	+ 115	+ 10	+ 125
Väg- och gatuarbeten m. m.	1 944	89	2 033	+ 115	—	+ 115
Militära investeringar	220	1 552	1 772	+ 40	+ 190	+ 230
Summa	13 748	9 898	23 646	+ 730	+ 410	+ 1 140
därav: enskilda	7 209	6 794	14 003	+ 120	+ 90	+ 210
statliga	2 620	2 631	5 251	+ 95	+ 295	+ 390
kommunala	3 919	473	4 392	+ 515	+ 25	+ 540

Anm. till kap. IV. — I det i detta kapitel framlagda materialet redovisas uppgifter om investeringsutgifternas fördelning på åren 1961 och 1962, sådana de framkommer ur investeringsenkäten med endast de modifikationer som normalt tillämpas med hänsyn till tidigare erfarenheter. Det har emellertid visat sig att de betalningsförskjutningar, som föranleddes av omsättningsskattens höjning vid årsskiftet påverkat även investeringsstatistiken på ett sätt som gör denna missvisande. De sammanfattande omdömen som tillämpats i kap. I och tabellen över försörjningsbalansen (sid. 6) har ytterst ungefärligt justerats med ledning av de slutsatser som kan dras ur det föreliggande materialet. De skiljer sig därför något från de siffror som redovisas här ovan i kap. IV.

V. Kreditmarknaden

1. Utvecklingen på kreditmarknaden 1961

I den preliminära nationalbudgeten för 1962 redogjordes översiktligt för finansieringsförhållandena 1961 inom olika sektorer. Inga nya data av mer väsentlig betydelse föreligger härvidlag utom för näringslivssektorn, där investerings- och finansieringsutvecklingen nu bättre kan belysas.

Mellan 1960 och 1961 ökade de privata fasta investeringarna (exkl. bostäder) med ca 350 miljoner kronor medan lagerinvesteringarna nedgick ca 200 miljoner. Totalt skulle alltså investeringsökningen inom näringslivet ha uppgått till ca 150 miljoner kronor. Hur finansierades då denna investeringsökning? Upplåningen på den organiserade kreditmarknaden var av ungefär samma storlek båda åren. Däremot var de likvida tillgångarnas utveckling väsentligt olika de två åren. År 1960 kan således företagen beräknas ha dragit ca 2 1/4 miljarder på sina bank- och postgirotillgodohavanden, medan såvitt kan bedömas en nedgång av måttlig storleksordning ägt rum under 1961, uppskattningsvis en kvarts miljard. Emellertid placerade företagen 1960 drygt 1 1/2 miljard i investeringskonton i riksbanken samt i obligationer och aktier, medan motsvarande totalsiffra för 1961 kan uppskattas till bara ett hundratal miljoner. Netto kan då företagen beräknas ha förbrukat drygt en halv miljard i likvida tillgångar 1960 mot endast något hundratal miljoner 1961. Om förskjutningsposten antas bestå av kort företagsupplåning utomlands utjämnar ökningen i denna från ca 1/4 miljard 1960 till 3/4 miljard 1961 skillnaden i tillgång på finansieringsmedel, och ökningen i investeringarna med 150 miljoner mellan 1960 och 1961 skulle då (residualt beräknad) ha finansierats internt, dvs. via ökade bruttovinster. Att bruttovinsterna skulle ha ökat trots eventuell nedgång av marginalerna motsäges ej heller av beräkningar gjorda från andra utgångspunkter.

2. Utvecklingen på kreditmarknaden 1962

Den nya inriktning av penningpolitiken som signalerades i samband med diskontosänkningen i början av april kan sägas innebära att kreditmarknadsläget ur realekonomisk synpunkt blir relativt mindre intressant: i en situation som karakteriseras av efterfrågeinflation kan priset och/eller tillgången på kredit i princip justeras så att de monetära villkoren för fortsatt expansion åtstramas, och detta strama kreditmarknadsläge blir då en bromsande faktor som måste tas med i framtidsbedömningen. Under en avmattningsperiod, gäller däremot, att en lätt kreditmarknad visserligen är ett nödvändigt men ej alltid tillräckligt villkor för i varje fall en snabb återhämtning och det alltså blir osäkert om den ökade tillgången på lånemedel

Tabell V: 1. Kreditmarknaden 1960 och 1961

Nettobelopp, miljoner kronor

Långgivare	Låntagare				Summa
	Staten	Kommuner	Bostäder	Näringslivet	
1960					
Riksbanken	1 175	—	75	—	1 250
Affärsbanker ¹	— 650	— 100	300	875	425
Övriga kreditinstitut ¹	— 75	275	1 775	600	2 575
Allmänheten	650	75	75	350	1 150
Summa	1 100	250	2 225	1 825	5 400
1961 (preliminär)					
Riksbanken	— 250	0	0	0	— 250
Affärsbanker ²	0	50	150	400	600
Övriga kreditinstitut ²	— 50	350	2 300	850	3 450
Allmänheten	— 50	0	100	550	600
Summa	— 350	400	2 550	1 800	4 400

¹ Om korrigerig görS för effekterna av den tillfälliga medelsomflyttning mellan affärsbanker och postgiro, uppgående till ca 600 miljoner kronor, som ägde rum kring årsskiftet 1959/60 erhålls ett affärsbanksbidrag till statens finansiering 1960 på —1 250 miljoner. Affärsbankernas totala kreditgivning blir då —175 miljoner, medan för övriga kreditinstituts del finansieringsbidraget till staten blir 525 miljoner och deras totala finansieringsbidrag 3 175 miljoner kronor.

² Effekten av den tillfälliga medelsomflyttningen mellan affärsbankerna och postgirot på statsupplåningens fördelning på olika långgivare, som oms-rushen vid slutet av 1961 resulterat i, kan uppskattas till 100 miljoner kronor. Vid rensning från denna temporära inflytelse skall alltså 100 miljoner kronor i utlåning till staten överföras från »övriga kreditinstitut» och läggas på affärsbankerna. »Övriga kreditinstituts» finansieringsbidrag till staten blir då —150 miljoner kronor och deras totala kreditgivning 3 350 miljoner kronor, medan affärsbankernas finansieringsbidrag till staten blir 100 och deras totala utlåning 700 miljoner kronor.

Anm. Med näringslivet avses praktiskt taget hela den del av samhällsekonomin, som ligger utanför staten, kommunerna, bostadssektorn och kreditinstituten.

Affärsbankernas utlåning till respektive staten, kommunerna och bostäderna omfattar inköp av statspapper, reverslån till kommunerna och köp av kommunobligationer, bostadsbyggnadskrediter enligt Svenska Bankföreningens månadsstatistik och köp av hypoteksobligationer. Utlåningen till näringslivet är en restpost och avser alla andra lån och obligationsköp än de nyssnämnda.

»Övriga kreditinstitut» omfattar sparbankerna, postbanken, jordbrukskasseorganisationen, allmänna pensionsfonden, försäkringsbolag, riks-försäkringsverket och Sveriges Kommunalanställdas pensionskassa. Deras kreditgivning till staten, kommunerna, bostadssektorn och näringslivet innefattar såväl reverslån som köp av obligationer och andra värdepapper.

I uppgifterna för »allmänheten» ingår de obligationer, förlagsbevis, aktier och diverse statspapper, som försålts till andra köpare än de institutioner, som ingår i tabellens övriga långgivarsektorer. Företagens, hushållens och diverse fonders och kassors värdepappersköp redovisas således i denna post.

Tabellen innefattar endast uppgifter om kreditförmedling över den reguljära kreditmarknaden; kommersiella krediter eller andra finansiella transaktioner mellan och inom de reala sektorerna ingår således inte.

Uppgifterna för 1960 har avrundats till jämna 25-tal och uppgifterna för 1961, som till en del bygger på uppskattningar, till jämna 50-tal miljoner kronor.

verkligen får en stimulerande effekt. Visserligen finns det indikationer på att det vid den tidpunkt då politikändringen genomfördes förelåg och att det fortfarande föreligger ett efterfrågeöverskott på kredit; detta kan dock

snabbt försvinna speciellt då ökningen i de fasta industriinvesteringarna planeras falla på årets första halvår medan de under andra halvåret skulle komma att ligga lägre än under andra halvåret 1961. Det skulle alltså för året som helhet kunna vara realistiskt att totalt räkna med ungefärlig balans på kreditmarknaden trots eventuella finansieringssvårigheter under det säsongsmässigt svåra vårhalvåret.

Emellertid kan det ändå vara av intresse att summera vad man kan ha anledning att tro om kreditefterfrågans och kreditutbudets lokalisering till olika realsektorer resp. kreditinstitut, och nedan ges en översikt över vad investeringsenkäter, kalkylerade placeringsbehov hos kreditinstitut m. m. i detta avseende antyder.

Efterfrågesidan

Statens budget 1962 beräknas enligt kap. VI bli överbalanserad med drygt 100 miljoner kronor. I tabell 2, där siffrorna ges i kvartsmiljarder, har införts en nedåt till noll avrundad siffra för den statliga kreditefterfrågan 1962.

För *kommunerna* antyder vårens investeringsenkät att investeringsplanerna inom denna sektor nu är ännu mer expansiva än vad man tidigare räknade med. Ökningen är dock ej större än att den tidigare antagna siffran (500 miljoner kronor) för sektorns kreditefterfrågan 1962 kan behållas.

Investeringarna inom *bostadssektorn* beräknas nu komma att öka något kraftigare än vad man räknade med i den preliminära nationalbudgeten. I löpande priser kan bruttoinvesteringsökningen uppskattas till bortåt ett par hundra miljoner kronor, vilket torde motsvara ett i motsvarande mån ökat kreditbehov. Bostadsfinansieringen via kreditmarknaden uppgick 1961 till ca 2 500 miljoner kronor (tab. 1) och kreditbehovet innevarande år skulle därmed komma att uppgå till ca 2 750 miljoner.

Näringslivet (som utgör en restsektor; se anmärkningen till tab. 1) lånade 1961 ca 1 800 miljoner kronor på kreditmarknaden. Industrins investeringsplaner för fasta investeringar enligt vårenkäten är mer optimistiska än enligt (den justerade) höstenkäten och dessa beräknas 1962 öka med ett par hundra miljoner, medan lagerinvesteringarna kan beräknas minska med drygt 1/2 miljard jämfört med 1961. Detta skulle, under i övrigt lika förhållanden, innebära ett med ca 400 miljoner minskat kreditbehov 1962.

Tabell V: 2. Kreditmarknaden 1962

Nettobelopp, miljoner kronor

	Efterfrågan		Utbud
Staten.....	0	Riksbanken	250
Kommuner	500	Affärsbankerna (restpost)....	750
Bostäder	2 750	Övriga kreditinstitut	3 500
Näringslivet	1 750	Allmänheten	500
Summa	5 000		5 000

Anm. Siffrorna har avrundats till närmast liggande $\frac{1}{4}$ miljard kronor.

Härtill kommer dock möjligen ett behov att efter den kraftiga neddragningen av företagens kassamedel som ägde rum såväl 1960 som 1961 åter bygga upp dessa. En till 1 750 miljoner kronor avrundad siffra för näringslivets kreditbehov 1962 har därför införts i tabell 2.

Utbudssidan

Riksbankens kreditgivning till realsektorerna, huvudsakligen bestående av köp av obligationer och skattkamarväxlar, kan med antagande om en i stort oförändrad valutareserv, ett finansiellt sparande av ungefär samma storlek som föregående år, en ökning av sedelomloppet av vanlig storleksordning samt en utströmning av investeringsfondmedel härrörande från 1960 och 1961 års extra fondavsättningar beräknas till ca en kvarts miljard kronor, vilket belopp införts i tabell 2.

För »*Övriga kreditinstitut*» kalkyleras ett från den preliminära nationalbudgeten oförändrat belopp 3 500 miljoner (avrundat). Det är främst allmänna pensionsfondens ökade placeringsbehov som ligger bakom uppgången från 1961.

Allmänheten antas placera ett från 1961 i stort oförändrat belopp i (främst) aktier och obligationer. 500 miljoner har införts i tabell 2.

För *affärsbankerna* slutligen har införts det belopp — 750 miljoner — som erfordras för att utbuds- och efterfrågesidan skall gå ihop.

Eftersom — vilket antyddes i början av detta avsnitt — penningpolitiken nu fått en ny inriktning, har vare sig på efterfråge- eller utbudssidan några belopp satts inom parentes. Detta var ju det sätt varpå i tidigare nationalbudgeter markerades de restriktioner som penningpolitiken kunde antas vilja lägga på vissa storheter i kreditmarknadsbalansen för det framföriggande året. Med andra ord: några av penningpolitiken orsakade finansieringsproblem antas i stort sett ej längre finnas i kreditsystemet — detta gäller i speciellt hög grad bostadssektorn — och siffrorna skulle därmed i princip även markera utfallet av kreditgivningen på den organiserade kreditmarknaden 1962 sådant detta skulle bli under de gjorda förutsättningarna. Denna tolkning av innebörden av den nya kreditpolitiken för året som helhet är ej oförenlig med förekomsten av vissa temporära, till stor del säsongsmissigt betingade, finansieringssvårigheter under årets första hälft.

VI. Den offentliga verksamheten

1. Allmänt

För nationalbudgetens kalkyl över utvecklingen 1961—1962 av de olika posterna i försörjningsbalansen är syftet med detta avsnitt begränsat till att ge underlag för en bedömning av de offentliga konsumtionsutgifternas planerade omfattning. Med konsumtionsutgifter förstås här den offentliga sektorns löpande kostnader i form av köp av varor och tjänster för sådana samhälleliga servicegrenar som undervisning, sjukvård, försvar o. dyl. Övriga utgiftsposter inom den offentliga sektorn (investeringar, överföringsutgifter, utlåningsverksamhet) ges sin realekonomiska innebörd i andra sammanhang i nationalbudgeten. De offentliga investeringarna behandlas sålunda i investeringsavsnittet (där även sådana offentliga investeringar som ej finansieras via budgeten ingår), överföringsutgifterna till den privata sektorn påverkar hushållens ekonomiska aktivitet och underliggör bl. a. kalkylerna för dessas konsumtions- och sparandebeteende enligt kapitel III, utlåningsverksamheten som framför allt berör bostadsbyggandet är en viktig faktor vid kalkyler över bostadsinvesteringarnas omfattning och även för bedömning av utvecklingen på kreditmarknaden. För kreditmarknadskalkylen i kapitel V har även de beräknade totalbudgetsaldona för staten och kommunerna stor betydelse.

2. Staten

I tabell 1 ges dels utfallsberäkningar för statens inkomster och utgifter kalenderåren 1960 och 1961 och budgetåret 1960/61 samt prognoser (eller snarast kalkyler) för innevarande kalenderår samt innevarande och nästa budgetår. Såsom nämndes i det inledande avsnittet är det primära syftet att uppskatta den statliga konsumtionens utveckling emellan 1961 och 1962. För de problem som sammanhänger med beräkning av utvecklingen härvidlag redogjordes tämligen ingående i den preliminära nationalbudgeten för 1962.

De statliga konsumtionsutgifterna består till ca 75 % av kostnader för löner och pensioner för statsanställda; resten utgörs av utgifter för varor och tjänster köpta utifrån. I löpande priser skulle dessa utgifters totala stegring mellan 1961 och 1962 uppgå till omkring 14 procent och därigenom komma att nå en nivå av drygt 4 400 miljoner kronor (se tabell 1). Den kraftiga ökningen i nominellt värde räknat beror till stor del på den nyligen avtalade statstjänarlönehöjningen. Om man som mått på den reella ökningen av statens konsumtion tar den utgiftsökning som skulle erhållits om statstjänarlö-

Tabell VI: 1. Statens ekonomiska verksamhet 1960—1962

Kassamässiga uppgifter

Miljoner kronor i löpande priser

	Kalenderår			Budgetår		
	1960 utfall (rev. ber.)	1961 utfall	1962 prognos	1960/61 utfall	1961/62 prel. ber.	1962/63 enl. riks- stats- förslag
A. Inkomster.....	14 745	17 440	18 740	16 641	17 963	19 206
därav: dir. skatter	6 790	8 553	8 720	8 016	8 532	8 534
indir. skatter	6 812	7 634	9 060	7 425	8 123	9 294
B. Överföringsutgifter	7 881	8 481	9 500	8 288	8 825	9 988
C. Konsumtion	3 538	3 937	4 420	3 814	4 273	4 995
D. Bruttoinvestering	3 328	3 306	3 450	3 096	3 402	3 705
E. Summa B till D	14 747	15 724	17 370	15 198	16 500	18 688
F. Finansiellt sparande (A—E)	— 2	+ 1 716	+ 1 370	+ 1 443	+ 1 463	+ 518
G. Utlåning	963	1 220	1 250	1 062	1 252	1 219
H. Totala utgifter (E + G)	15 710	16 944	18 620	16 260	17 752	19 907
I. Totalsaldo (A—H)	— 965	+ 496	+ 120	+ 381	+ 211	— 701

Anm. Vid omvandlingen av de officiella budgetårssiffrorna i högra delen av tabellen till kalenderårssiffror för 1962 har ganska schablonmässiga metoder fått användas, varför precisionen framför allt på enskilda inkomst- och utgiftstyper ej torde vara alltför god.

nerna och priserna på övriga statliga inköp av varor och tjänster varit oförändrade erhålles däremot endast en uppgång med ca 200 miljoner kronor eller 5 procent. Detta är samma stegring av den statliga konsumtionsvolymen som beräknades i den preliminära nationalbudgeten för 1962.

I tabell 1 ges även kalkyler rörande statens totalekonomi sådan den registreras över budgeten. Inkomstökningen 1962 har kalkylerats till 7 procent mot 18 procent 1961, medan utgifterna beräknas komma att öka med omkring 10 procent mot 8 procent 1961. Bland inkomstposterna är det främst de indirekta skatterna som expanderar (bl. a. till följd av höjningen av allmänna varuskatten och bensinskatten), medan de direkta skatterna (bl. a. på grund av den direktskattesänkning som ingick i den senaste skattereformen) beräknas öka endast obetydligt. Av utgifterna har konsumtionsposten redan något berörts. Överföringsutgifternas expansion är i stor utsträckning hänförlig till reformer på socialförsäkringsområdet, men beror också på införandet av ett system för kompensation av kommunerna för skattebortfall beroende på ortsavdragsreformen. De statliga investeringarna enligt budgeten som minskade några procent i volym 1961 beräknas 1962 öka med en eller ett par procent. (Den totala statliga investeringsvolymen beräknas 1961 ha ökat med ca 1 procent och beräknas 1962 komma att öka med ca 8 procent.)

Totalbudgetsaldot bedöms mellan 1961 och 1962 komma att »försämrars» med närmare 400 miljoner (se tabell 1). Statsbudgeten kan därmed sägas

utöva en (måttligt) expansiv inverkan på ekonomin efter att 1961 ha varit kraftigt kontraktiv. Likviditetsmässigt beräknas totalbudgeten för kalenderåret 1962 dock bli något kontraktiv.¹

3. Kommunerna

Enlig den preliminära nationalbudgeten kalkylerades den volymmässiga ökningen i den kommunala konsumtionsefterfrågan 1962 till 6 procent. Några nya data ägnade att belysa den kommunala konsumtionens utveckling i år föreligger ej. Det är i stort endast för de kommunala investeringarnas del som nya data föreligger: resultaten av vårens investeringsenkät mer än väl bekräftar den kraftiga planerade ökningen 1962 av de kommunala myndigheternas investeringar som redovisades i den preliminära nationalbudgeten — nu + 13 procent mot tidigare ca 10 procent.

¹ Detta gäller om—såsom här gjorts—samma allmänna lönehöjning antas som i nationalbudgetens kapitel om de enskilda konsumenternas ekonomi (kap. III). Om däremot den något lägre allmänna löneökning antas som underliggör Riksrevisionsverkets statsinkomstberäkningar enligt finansplanen erhålls 1962 en ungefär totalbalanserad och alltså likviditetsmässigt neutral statsbudget.

Tillägg: Bedömning av den internationella ekonomiska utvecklingen enligt proposition nr 150 år 1962

Den västeuropeiska högkonjunktur som inleddes under 1959 har trots en inte oväsentlig efterfrågeavmattning inom särskilt vissa basindustrier ännu inte visat några mera påtagliga tecken på att brytas. Den samlade västeuropeiska bruttonationalprodukten väntas i år stiga med 3—4 procent mot närmare 5 procent 1961 och drygt 6 procent 1960. Avsaktningen i produktions-tillväxten kan till stor del återföras på en påtaglig och i vissa fall förstärkt knapphet på produktionsresurser, i första hand arbetskraft. Endast i Storbritannien, där betalningsbalansproblemet i somras nödvändiggjorde en särskilt kraftig skärpning av den ekonomiska politiken, har arbetsmarknadsläget blivit mindre ansträngt.

Avsaktningen på efterfrågesidan har främst hänfört sig till företagens investeringar i lager och fasta anläggningar. Takten i lageruppbyggnaden reducerades allmänt redan från början av förra året, medan avmattningen i de fasta investeringarnas långvariga expansion knappast kom till uttryck förrän mot slutet av 1961. För innevarande år varslar orderingångssiffror och investeringsenkäter om att tendensen till långsammare tillväxt förmodligen blir bestående inom dessa delar av investeringssektorn i Västeuropa. Bostadsbyggandet, vars stegring i fjol i särskilt hög grad hämmades av brist på arbetskraft i ett flertal länder, väntas i år undergå endast relativt små förändringar. Däremot torde man kunna räkna med att de offentliga investeringsutgifternas expansion kommer att motväga svaghetstendenser inom företagssektorn. Överhuvud taget synes den offentliga sektorn såväl i de kontinentala länderna som i Storbritannien i år vidga sin andel av den samlade produktionen och därmed lämna ett väsentligt bidrag till den fortsatta efterfrågetillväxten. Vidare väntas den privata konsumtionen, alltjämt stimulerad av kraftiga inkomststegringar, fortsätta sin snabba uppgång.

Som framhålles i konjunkturinstitutets senaste kvartalsrapport (Konjunkturläget, april 1962) är det möjligt, att den västeuropeiska ekonomin nu kommit in i en fas som gör den mera känslig för förändringar i det amerikanska konjunkturläget än vad som varit fallet under de senaste årens kraftiga investeringskonjunktur. En fortsatt avsevärd förbättring av betalningsbalansen har av den brittiska regeringen uppställts som ett absolut villkor för att landets interna efterfrågan skall kunna tillåtas expandera. Förhoppningarna om en sådan förbättring knyts i stor utsträckning till exporten till Förenta staterna. Det förefaller också troligt att denna, såväl för Storbritanniens som för andra länders del, skall stimuleras av den efterfråge- och produktionstillväxt som väntas prägla den amerikanska utvecklingen under resten av innevarande år. Enligt tillgängliga prognoser kommer denna att i första rummet bygga på en snabbare ökning av företagens fasta

investeringar, en fortsatt men förmodligen avsaktande expansion av de offentliga utgifterna samt stigande privat konsumtion, inte minst vad gäller varaktiga varor. Å andra sidan synes varken bostadsbyggandet eller lagerutvecklingen komma att lämna några mera betydande bidrag till den totala efterfrågans stegring.

Den ekonomiska politikens inriktning ger en god bild av skillnaderna länderna emellan vad gäller huvudproblemen i det aktuella ekonomiska läget. Såväl i Förenta staterna som i Storbritannien utgör den svaga betalningsbalansen alltså det stora hindret för en intensivare expansionsfrämjande politik på längre sikt. Som jag redan nämnt har dock Storbritanniens läge förbättrats något i detta avseende och man räknar — enligt den till den nya budgeten knutna ekonomiska översikten — med att denna utveckling skall fortsätta. Därmed skulle stagnationen i produktionsutvecklingen kunna brytas och den interna efterfrågan tillåtas expandera i takt härmed. I Förenta staterna fortsätter betalningsbalansen att visa underskott och man anser det troligt att guld- och valutautflödet även i år skall uppgå till mer än 2 miljarder dollar. Det vidgade internationella samarbetet, inte minst på centralbanksplanet, och minskningen av räntedifferenserna mellan Förenta staterna och andra länder har emellertid bidragit till att göra valutaproblemet något mindre akut. Av betydelse härvidlag är också att Internationella valutafondens möjligheter att vid behov stödja den amerikanska betalningsbalansen med krediter förbättras genom den överenskommelse om speciella lånearrangemang som i vad avser det svenska deltagandet framlagts för riksdagens godkännande i prop. 1962: 102. Också genom de föreslagna reformerna av den amerikanska företagsbeskattningen har förutsättningarna förbättrats för en ekonomisk politik som syftar till en långsiktig minskning av arbetslösheten och en strukturell anpassning av produktionsapparaten i Förenta staterna. En aktiv rörlighetsfrämjande politik — bl. a. omfattande sådana för oss välkända medel som omskolning, omställnings- och flyttningsbidrag — har därvid föreslagits och till stora delar redan satts i verket. Delvis har dessa åtgärder knutits samman med det omfattande handelsprogrammet, vars genomförande kan skapa en bas för en starkt produktivitetsfrämjande vidgning av den internationella handeln.

I den mån som generaliserande omdömen av detta slag kan göras synes den ekonomiska politiken i flera av de kontinentaleuropeiska länderna alltså på kort sikt domineras av farhågor för en inflationistisk utveckling, speciellt det stigande trycket från kostnadssidan. Som exempel härpå kan anföras de i Västtyskland nyligen aviserade åtgärderna avseende en kraftig begränsning av byggnadsverksamheten och uppmaningarna till moderation i lönekraven. Det är också naturligt att den hittillsvarande snabba expansionen begränsat intresset för en mera långsiktig inriktad politik. Även i dessa länder synes emellertid långsiktiga problemen komma i förgrunden. Denna utveckling kan komma att påskyndas av riskerna för att den i betydande produktionsområden redan föreliggande överkapaciteten skall leda till svårigheter att vidmakthålla en tillfredsställande ekonomisk tillväxt.

Summary The Economic Forecast for 1962 ("The Revised National Budget")

On several occasions previously the balance of resources has been given in the form of a study of *tendencies* in the development of demand, set in relation to the possible increase in production. This made it possible in theory to determine any imbalance; if the demand that was forecast exceeded the conceivable supply of goods and services there was a surplus demand, an inflationary gap. In the reverse case it was possible to speak of a deflationary gap, with a risk of unemployment. In view of the large margins of error that are inevitable in such calculations, the state of the nation's economic balance (and Sweden's economic prospects in general) were naturally not judged solely on the calculated difference between total supply and demand, but also on a more detailed study of the situation in the different sectors, on informed judgements of tendencies in important sectors, and on more qualitative business indicators that could be interpreted as suggesting a surplus or deficit in the demand for labour, goods, or credit. Only if the different sources of information and the different methods of calculation clearly pointed in one and the same direction, i.e. towards an inflationary or deflationary pressure, could a "gap" between forecast supply and forecast demand — even though of quite limited size — be presented as a summary figure expressing such a tendency.

A surplus (or deficit) of demand must in reality always be levelled out in some way or other. The total of all purchases ("demand") is after all identical with the sum of all sales ("supply"). All that is meant by a "surplus" of demand is that we cannot for the moment say just how the inevitable equivalency will be reached. It may be by an increase of imports, with the use of credit abroad or a drawing on the foreign exchange reserves, or it may be by decreases in stocks or by price increases, the risk in this last case being that the resulting profits or the resulting demands for income increases in the next stage will give rise to a new surplus of demand. The situation can also be corrected by measures of economic policy. When there has been time to decide on such measures before the publication of the National Budget, it has been possible to give the balance of resources in a double edition, as it were, first as a calculation of the surplus (or deficit) of demand, and secondly as a survey of the conditions that will be created by the corrective measures taken.

The balance of resources given in Table 1 on p. 47 is of this latter kind. In the different sectors of the Swedish economy the predominant tendencies are now alternately expansive and contractive, with alternating surpluses

and deficits of demand in relation to the supply of goods and labour. Whether the sum of these tendencies gives a total net deficit or surplus depends largely on which of the various — in themselves reasonable — methods of calculation one uses. The margins of error existing at all points where our knowledge is imperfect are in themselves sufficient to prevent a total figure showing the difference between total supply and total demand from having any informative value. Neither, however, does the equivalence between supply and demand shown in the table have any such value, as it has been determined in precisely this way. What the table does show is *how* the inevitable equivalence between resources and their use is likely to be achieved, so far as can be seen at present. The table is thus designed to show, *on the one hand*, how the use of goods and labour will be distributed over the different sectors under the influence of the existing tendencies of demand and of the action taken by the government, and, *on the other*, how production and imports will develop in view (a) of existing capacity in the sectors where demand is such that the increase in production will be maximal, (b) of the fact that inadequate demand in other sectors will to some extent hamper the production increase and (c) of the imports development that is probable in view of existing and forecast economic conditions.

The most important fact that emerges in respect of the balance of the Swedish national economy in 1962 is thus that, within the framework of a totally relatively balanced situation, there exist contrary tendencies in different sectors. If there were a more perfect agreement between the pattern of demand and the structure of capacity, total production could grow somewhat more than is now to be expected.

The most retardative factor in large sectors of mining and manufacturing is still the lack of suitable labour. The engineering industry, which has long been expanding strongly, the chemical products industry and several consumer goods industries are still hampered by a marked shortage of skilled workers in particular, and often also of technical personnel and other labour. The same is true in many sectors of commerce and transport, and in different branches of public activity. For the same reason, building and construction will be held back during the summer half of the year in many parts of the country. A certain surplus of labour, on the other hand, is to be expected in the raw materials export industries, and in forestry, which is allied to some of these industries. In the case of mining and manufacturing firms, this need not be expected to cause any actual lay-offs, and should mean only a certain under-utilisation of labour already employed and a restricting of new appointments in relation to voluntary and natural quits. In forestry, a certain increase in unemployment is conceivable, and this it will only be possible to counter by transfers of labour to other areas or to specially arranged employment on emergency projects, or by retraining. The expected decline in industrial building and construction could also lead to increased unemployment among building workers during the slack season

next winter, unless special measures are taken to promote building for other purposes. In some parts of the country a certain surplus of labour must be expected even so, and this will mean a certain increase in unemployment, unless labour can be transferred rapidly to the still expansive areas.

In calculating the production increase for 1962, it has been presumed (a) that measures will be taken to promote building and construction so as to balance out the decline in industrial building, and (b) that labour will be transferred on a sufficient scale for the degree of unemployment to remain practically as low as last year (i.e. for employment to rise in step with the increased supply of labour) and for the fall-off in production in relation to the theoretical maximum to be negligible. This last concerns primarily a certain under-utilisation of the increased capacity in the forest products industries, the iron and steel mills and the mines.

It is, however, clear that the transfer of labour on a still larger scale from the surplus areas — particularly from those parts of Northern Sweden where a structural surplus of labour is tending to appear as the result of the natural growth of the population, combined with current rationalisation in e.g. forestry — could be a valuable help in increasing production in other sectors (e.g. in those export industries, which are the most expansive at present).

As long as the expansion of important parts of both the private and public sectors is hampered by the shortage of labour, a restrictive economic policy is necessary. It has, in fact, been possible this year to ease both monetary and fiscal policy to some extent, following the judgement of the situation reported in the Finance Bill and the Preliminary National Budget. It is assumed, however, that the fiscal budget will not weaken between 1961 and 1962 by more than a few hundred million kronor. The measures taken to increase employment are, moreover, selective, in the sense that they are concentrated to building and construction regulated by starting licences or (in certain districts) at least influenced by local building Councils. These measures can thus be formed to suit the judgements of the County Labour Boards on the labour supply situation in the different districts. A selective measure is also the transfer and retraining of labour from surplus areas.

It is conceivable that a more general change in the situation will appear towards the end of this calendar year and during the following year. The afore-mentioned export branches, however, which at present cannot utilise their strongly increasing production capacity to the full, will probably be able to increase their sales in a marked way as the current decrease in stocks held by the customers changes to a more normal development, or even to a wave of restocking. There are signs, on the other hand, that the engineering industry, which has previously been Sweden's most expansive exports branch, may not long enjoy the same good market as before. A surplus capacity has been, or is being, created in a number of branches, and this is likely to weaken the propensity to invest, thus retarding also the sale

of engineering products. The risk of such tendencies developing next year into a serious business recession in our most important export markets is reduced, however, by the long-run industrial expansion that is taking place in certain European countries on the basis of the surplus labour still existing in agriculture. Any disquieting decline in business activity would also in all probability be countered by conscious action in the form of increased public investments and military expenditure.

In Sweden, too, the investment boom seems now to be turning. Industrial building and construction seems to have passed its peak, and (after seasonal adjustment) to be decreasing during the year. Investments in machinery, which lag somewhat behind building investments in time, will increase this year too, but at a slower rate. The — admittedly rather unreliable — information provided by investments surveys on distribution between the two halves of the year suggests an upswing between the spring and the autumn halves of 1961, and a decline from spring to autumn this year. Large-scale investments in mining and manufacturing are predominantly made in accordance with long-term plans, but they are even so influenced to some extent at least by short-term developments. It is furthermore only natural to expect the period of strong growth that has now been noted in industrial investments — all together an increase of c. 80 percent in five years — to be followed by a somewhat quieter period, particularly as it has led also in Sweden to the appearance of surplus capacity, not only in the forest products industries and the iron and steel mills, but also elsewhere. Another factor is that wages and pay increases, combined with the development of international prices, would seem to be pressing down margins of profit, particularly in our export industries and in import-competing industries. The general liquidity of industry has been reduced in recent years. Investments are therefore likely in the future to be financed to a greater extent from an expanding capital market, instead of through ploughed-back profits. How this new situation will affect the volume of investments remains to be seen. On the one hand there is the contractive effect of the lower margins of profit and the decline in liquidity, on the other the stimulating effect of lower interest rates and an easing of credit restrictions. In the judgement of a Government Commission on long-term economic development (which has made an upwards adjustment of the manufacturers' own investment forecasts, to bring them more into line with their more optimistic production forecasts), a continued increase in the volume of investments in mining and manufacturing can be expected in the coming years. The rate of increase, however, is expected to be slower than in recent years. While the supposed increase in investments 1960—65 is given as c. 40 percent, the increase in the two years 1960—62 (provided our calculation for 1962 as based on the investments surveys can be supposed to hold) will alone answer for c. 25 percent. A pause in the upswing would seem perfectly natural, even if the level for 1965 suggested by the commission is accepted.

The main import of what has been said above is that there is a definite

risk that the slacking off in the excessive pressure of business this year might turn to a more general weakening of business around and after the coming turn of the year. It is impossible at present to make any definite judgement as to the likelihood of this. Close attention, however, must be paid to all indicators that can give us useful information on development over the long term, so that any necessary action, over and above what has already been decided on, can be taken with the utmost rapidity. Releases of investment reserves (set aside earlier to be used — with a considerable tax allowance — during a slack period) can enter into the picture, as can a further easing of credit restrictions. At present, at all events, it is desirable that continued restraint be exercised with building and other investments during the summer half of the year, and that every postponement in the demand for labour to some time next winter should tend to improve the balance and thus, presumably, to further production, at the same time countering the drift in prices and wages.

For the present year, as compared with 1961, the balance of the Swedish national economy can be characterised as follows: On the demand side, there is a slight slacking off in industrial investments, a strong decrease in investments in stocks in combination with a strong increase in other public and private investments, and a somewhat more than normal increase in both public and private consumption, and in exports. On the supply side, we find a somewhat lower than maximum increase in production, together with an increase in imports that gives a rough equilibrium in the balance of current payments, or even implies some increase in currency reserves.

What has been said above applies to real economic development. The year's unusually strong increases of wages and salaries mean also a cost

Table 1. Revised Balance of Resources for 1962

Million kronor, 1961 prices.

	1961 mill. kr.	Change 1961—62		Preliminary National Budget, p.c.
		mill. kr.	percent	
<i>Supply</i>				
Gross National Product	74 900	+ 2 900	+ 4	+ 3.7
Imports	15 100	+ 900	+ 6	+ 5
Total supply	90 000	+ 3 800		
<i>Demand</i>				
Gross private investments	14 100	+ 300	+ 2	0
Gross central govt. investments	5 200	+ 400	+ 8	+ 5
Gross local govt. investments	4 400	+ 550	+ 13	+ 10
Increase in stocks	1 200	— 600	.	(— 100)
Private consumption	40 400	+ 1 500	+ 4	+ 3.5
Central govt. consumption	3 900	+ 200	+ 5	+ 5
Local govt. consumption	5 700	+ 350	+ 6	+ 6
Exports	15 200	+ 1 100	+ 7	+ 6
Total demand	90 000	+ 3 800		

inflation that is likely to lead to a price increase by at least three percent, over and above the effects of the increase in the sales tax.

A commentary on each of the individual items in the balance of resources is given below.

Demand side

Private investments. So far as can be judged from the latest investments survey (March) and the figures on granted or probable building permits, building and construction in private industry is likely to decline by a few percent. The same is true of the construction of power stations, while a continued steep increase should be noted in commercial building. Industrial building and power stations, however, should show a relatively marked decline towards the end of the year. The authorities concerned have therefore agreed to grant extra starting permits during the second quarter to the fullest extent permitted by the technical and administrative planning situation, in the case of building projects that can be expected to require a maximum of labour next winter. An increase in housing starts during the third quarter is also assumed, so that (in blocks of flats) the number of starts will be all together 6000 dwelling-units more than last year. Counting on a normal increase by c. 3 percent in repairs and maintenance, the total volume of investments in private building in 1962 should thus rise by c. 150 million kronor or two percent.

Other investments in private industry (mainly in machines and similar equipment) would seem likely to increase between 1961 and 1962 by over 100 million kronor, or c. 5 percent. Machine installations in private power stations, on the other hand, can be expected to decline by some tens of millions of kronor. In the rest of the private business sector this type of investment can be expected to increase by c. 100 million kronor, making a total increase of 150—200 millions, or 2—3 percent. Repairs and maintenance are included in all these figures. Private investments would thus seem likely to increase by c. 300 million kronor or 2 percent. (Here the original figures of the Investment Survey have been roughly corrected upwards — by some 100 million kronor — for the error incurred in the statistics by an acceleration of payments in connection with the raising of the general sales tax as from the first of January, 1962.)

To sum up, it can be stated that building and construction, excluding housing (where investment activity is systematically being increased), should if anything decline in volume — and even more in the amount of labour consumed — while other investments should continue to increase, but at a slower rate. In both cases, a decline is to be expected towards the end of the year, when, however, the effects of the increase in residential construction should begin to be felt.

Central and local government investments. The surveys made during the spring among central and local government authorities in respect of their

investments point to a considerable upswing in relation to last year, when central government investments in particular were held back. The realisation during 1962 of various projects and deliveries that were voluntarily or involuntarily postponed during 1961 implies an increasing rate of spending of investment appropriations. The state mining and manufacturing companies in particular, are at present carrying through large-scale expansion programmes, while public utilities etc. are continuing investments on more or less the same scale as before. Military investments are being increased by a couple of hundred million kronor, largely owing to delays last year. Local government authorities are increasing their share of residential construction and stepping up also their investments in administration, health and medical services, schools, churches, roads, water and sewerage. All together the increase, in the case of the State, should be 400 million kronor, of which 100 million for building and construction. Local authorities should increase their investments by 500—600 million kronor. This is 8 percent for the state and 12 percent for the local authorities. Such an increase would appear feasible with a relatively limited increase in borrowing by local authorities, thanks to the year's large increase in their tax income (in this case based upon the development of assessed incomes two years earlier).

All together, *gross fixed investments* should thus increase by 1200—1300 million kronor, or 5 percent. For building and construction the increase should be c. 750 million kronor, or also 5 percent, the remainder being ascribable to machinery, transport equipment, etc. (all at 1961 prices and assuming a normal increase of expenditure on repairs and maintenance). This calculation takes into account such measures as had been decided on or envisaged as of 18th April (increased housing-starts during the third quarter) in order to counteract the decline in employment that could be feared towards the end of the year in sectors where employment is affected by the declining levels of industrial building and power station construction.

Investments in stocks. With the general expansion foreseen for industry and commerce during 1962, the increase normally to be expected in stocks would be c. 800 million kronor, including goods in process. The forest products industries, however, aim to reduce their stocks of finished goods by up to c. 200 million kronor, and stocks are considered in part to be somewhat excessive also in a number of other sectors. A certain involuntary accumulation of stocks is, on the other hand, to be expected in places. The total increase in stocks is here assumed to be 600 million kronor. Since the increase in stocks last year was around 1200 million kronor, this also means a decline by 600 million in stock accumulation.

Private consumption. The main components of the development of income have been calculated as follows: Negotiated wages and pay increase $7\frac{1}{2}$ percent (last year 5 percent), wage drift 2 percent ($2\frac{1}{2}$), increased volume of employment for wage earners 1 percent ($1\frac{1}{2}$), transfers from low-wage to high-wage areas $1\frac{1}{2}$ percent ($1\frac{1}{2}$), non-recurrence of sums paid out last year in connection with transition from private pensions schemes

to the National Pension Insurance System — $1/2$ percent ($-1/2$), increase in employers' contributions to the National Pension Insurance etc. 0.7 percent (0.7), effect on the total wage bill for the calendar year of the fact that increases occur later than 1st January — 0.3 percent (± 0). The total income of wage-earners, the wages level before taxes during the year as a whole, and the wage costs per hour for the employer should thus all rise by c. 10 percent over the level of the previous year. If there is also taken into account the increase in the income of farmers etc., which is limited to 5 percent, owing to the deterioration in revenue from forestry, and if a similar arbitrary figure is supposed for other entrepreneurs, increased National Old Age Pensions, discontinuation of the paying-out of savings premiums etc., there is obtained for the calendar year an increase in total income by 9 percent (last year 9). This figure is reduced by the taxation on the increase, but increased by the reduction in the tax rates, the raising of children's allowances etc., so that disposable incomes after tax should in fact rise all together by 10 percent (last year 8).

Wages and salaries are rising considerably more than the probable increase in productivity, particularly in sectors where wage costs tend to have a marked effect on prices, and this, in combination with the price-increasing effects of the current rules for the pricing of agricultural products (the purpose of the system is to secure for farmers a living standard equivalent to that of industrial workers), and the slight increase expected in import prices, is likely to lead to a rise in consumer prices by more than three percent, over and above the increase that has resulted from the increase in the general sales tax. Reckoning with a slightly less marked effect on the year's average, the prices increase between the calendar years 1961 and 1962 would be c. 5 percent, and the increase in the real income of households 4 $1/2$ —5 percent. The volume of consumption could then be expected to rise by almost 4 percent, or 1 500 million kronor, reckoning at 1961 prices. This would be somewhat less than last year, even after correction for the error in the present calculations caused by the fact that consumption in 1960 was particularly low, owing to the after-effects of the buying rush just before the introduction of the sales tax at the beginning of 1960.

Public consumption. According to estimates based on current expenditure plans the volume of central government consumption should rise — disregarding price increases and wage increases to state employees — by 200 million kronor, or 5 percent. The corresponding figure for the local government authorities should be 350 million kronor, or 6 percent. What is involved here is primarily an increase in the number of employees in schools and universities, research, medical care, etc.

Exports. The studies of export prospects made by the Board of Commerce and the Swedish Institute of Economic Research suggest an increase in the volume of exports by as much as 7—8 percent, or 1100 million kronor. Owing to falls in prices, the flow of income will, however, be c. 2 percent less. This forecast is based partly on surveys made among the exporters

and partly on calculations from the estimates made by other countries of their production and imports. Not only is it forecast that exports of engineering products and ships will continue to increase but also that forest products and the products of the iron and steel industry will experience better market conditions, following a turn in the inventory cycle in the most important markets. It must be stressed that the difficulties experienced by the Swedish raw materials export industries are due not to any real decline in sales but to the fact that sales have not been able to keep up with the rapid growth of capacity.

Supply side

Gross National Product. The calculations commented on in the first part of this summary suggest an increase that, reckoning closely, should amount to 3.8 percent, or 2900 million kronor, at 1961 prices. With a full utilisation of the available labour force and a normal increase in productivity, one would expect something over 4 percent. The difference naturally falls within the margins of error that in any case exist, but it at least symbolises the disturbances encountered in production in the heterogeneous state of business prevailing at the moment.

Imports. The calculations on imports attempted by the Board of Trade and the National Institute of Economic Research on the basis partly of surveys of the market situation and partly of studies on the correlation between economic activity and the propensity to import, suggest a volume increase by 6 percent, or 900 million kronor. This figure is one of the most uncertain in the whole balance of resources.

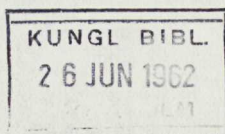
In the table on p. 47 there have been included, for the sake of comparison, also the percentage figures on change given in the Preliminary National Budget. For actual outcome in earlier years see the latest quarterly report from the National Institute of Economic Research.

Tabellförteckning

I. 1. Reviderad försörjningsbalans för 1962	6
II. 1. Sammanfattning av produktionsutvecklingen inom olika näringsgrenar 1960—1962.....	12
2. Utvecklingen på arbetsmarknaden 1958—1962.....	14
III. 1. De enskilda konsumenternas inkomster och utgifter 1960—1962	21
IV. 1. Räkneexempel för 1962 års tillståndsberoende byggnadsverksamhet (exkl. bostäder)	24
2. Investeringsplaner inom industrin för 1962	28
3. Planerade och faktiska förändringar av den egentliga industrins in- vesteringar	29
4. Kommunernas samt de kommunala bolagens och stiftelsernas inves- teringsplaner för 1962	31
5. Prognos för bruttoinvesteringarnas utveckling 1961—1962	32
V. 1. Kreditmarknaden 1960 och 1961.....	35
2. Kreditmarknaden 1962.....	36
VI. 1. Statens ekonomiska verksamhet 1960—1962.....	39

Tables

I. 1. Revised balance of resources for 1962	6
II. 1. Production by branches, 1960—62	12
2. Labour market developments, 1958—62	14
III. 1. Personal income and expenditure, 1960—62	21
IV. 1. Building activity in the regulated sector in 1962 (excl. house- building)	24
2. Investment plans for 1962 in manufacturing and mining	28
3. Planned and realized investment in manufacturing and mining ..	29
4. Investment plans for 1962 of municipalities.....	31
5. Total gross fixed investment, forecast for 1962	32
V. 1. The credit market in 1960 and 1961.....	35
2. The credit market in 1962	36
VI. 1. Central government finances, 1960—62	39

NORDISK UDREDNINGSSERIE (NU) 1962

1. Helsetjeneste for søfarende.
2. Nordiskt samarbete inom radio och television.
3. Vattenkraften i Torne och Kalix älvar.
4. Nordisk bogmarked.

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1962

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Justitiedepartementet

Atomansvarighet II. [14]
Utländssvenskars deltagande i allmänna val. [19]
Nedre Justitierevisionens arbetsorganisation. [20]
Expropriation för sanering av historiskt eller kultur-
historiskt värdefull bebyggelse. [24]

Utrikesdepartementet

Aspekter på utvecklingsbiståndet. [12]

Försvarsdepartementet

Totalförsvarets personalfrågor. [3]
Försvarets tandvård. [23]

Socialdepartementet

Skogstillgångarna i Jämtlands län. [1]
Arbetsstidsförkortningens omfattning och utläggning. [17]

Kommunikationsdepartementet

Statsbidrag till enskild väghållning, m. m. [6]

Finansdepartementet

Finansplan för budgetåret 1962/63 samt Preliminär
nationalbudget för år 1962. [8]
Städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhål-
lande till staten. [9]
1959 års långtidsutredning. 1. Svensk ekonomi 1960—1965.
[10] 2. Svensk ekonomi 1960—1965. Bilagor 1—5. [11]
Skärpta regler för rusdrycksinköp. [13]
Automatisk databehandling inom folkbokförings- och upp-
bördsväsendet. Del II. [18]
Reviderad nationalbudget för år 1962. [25]

Ecklesiastikdepartementet

Vidgad vuxenutbildning på gymnasiestadiet. [5]
Korrespondensundervisningen inom skolväsendet. [16]

Jordbruksdepartementet

Yrkesutbildningen på trädgårdsområdet. [2]

Handelsdepartementet

Den allmänna näringslagstiftningen. [15]

Inrikesdepartementet

Arbetsuppgifter och utbildning för viss sjukvårds-
personal. [4]
Kommunalrättskommittén. 2. Kommunal beredskap. [7]
3. Kommunalt stöd åt studerande från utvecklingslän-
derna. [21]
Samhällsfarlig asocialitet. [22]